

Stenografični zapisnik

devete seje

deželnega zbora kranjskega

v Ljubljani

dné 24. januarija 1896.

Nazoči: Prvosednik: Deželni glavar Oton Detela.
Vladna zastopnika: C. kr. deželni predsednik baron Viktor Hein in c. kr. okrajni komisar baron Viljem Rechbach. — Vsi članovi razun: Ekszellenca knezoškof dr. Jakob Missia, Peter Grasselli in Karol Luckmann. — Zapisnikar: Deželni tajnik Jožef Pfeifer.

Dnevni red:

1. Branje deželno-zborskega zapisnika VIII. seje dné 22. januarija 1896.
2. Naznanila deželno-zborskega predsedstva.
3. Priloga 32. Vladna predloga z načrtom zakona, s katerim se dopolnjuje § 13. zakona z dné 26. oktobra 1887. l., dež. zak. št. 2 iz l. 1888, o razdelbi skupnih zemljišč in o uredbi dotičnih skupnih pravic do uživanja in oskrbovanja.
4. Utemeljevanje samostalnega predloga gosp. poslanca Ivana Hribarja in tovarišev gledé ustanovitve deželne živinske zavarovalnice (k prilogi 20.).
5. Utemeljevanje samostalnega predloga gosp. poslanca dr. Ignacija Zitnika in tovarišev gledé ustanovitve deželne zavarovalnice proti požaru, toči in živinskim boleznim (k prilogi 21.).
6. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji Alojzija Domicelja, učenca na vinarski in sadjarski šoli v Klosterneuburgu, za podporo.
7. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji kmetijske podružnice v Velikih Lašičah gledé podpore za povzdigo kmetijstva.

Stenographischer Bericht

der neunten Sitzung

des krainischen Landtages

in Laibach

am 24. Jänner 1896.

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann Otto Detela. — Regierungsvertreter: k. k. Landespräsident Victor Freiherr v. Hein und k. k. Bezirkscommissär Wilhelm Freiherr v. Rechbach. — Sämmtliche Mitglieder mit Ausnahme von: Se. Excellenz Fürstbischof Dr. Jacob Missia, Peter Grasselli und Karl Luckmann. — Schriftführer: Landschafts-Secretär Josef Pfeifer.

Tagesordnung:

1. Lesung des Protokolles der VIII. Landtags-Sitzung vom 22. Jänner 1896.
2. Mittheilungen des Landtags-Präsidenten.
3. Beilage 32. Regierungsvorlage eines Gesetzentwurfes, womit der § 13 des Gesetzes vom 26. October 1887, L. G. B. Nr. 2 ex 1888, betreffend die Theilung gemeinschaftlicher Grundstücke und die Regulirung der hierauf bezüglichen gemeinschaftlichen Benützung- und Verwaltungsrechte, ergänzt wird.
4. Begründung des selbständigen Antrages des Herrn Abgeordneten Ivan Hribar und Genossen, betreffend die Errichtung einer Landes-Viehversicherungsanstalt (zur Beilage 20.).
5. Begründung des selbständigen Antrages des Herrn Abgeordneten Dr. Ignaz Zitnik und Genossen, betreffend die Errichtung einer Landes-Versicherungsanstalt gegen Feuerhäden, Hagelschlag und Viehkrankheiten (zur Beilage 21.).
6. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition des Alois Domicelj, Schüler an der Wein- und Obstbauschule in Klosterneuburg, um Unterstützung.
7. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition der landwirtschaftlichen Filiale in Großlaßitz um Subvention behufs Förderung der Landwirtschaft.

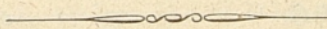
8. Ustno poročilo upravnega odseka gledé dovolitve priklad za cestne namene (k prilogi 31.). 9. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji več posestnikov v Kandiji pri Novem mestu za razširjenje deželne ceste v Kandiji. 10. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji županste v Režiše, Kanderše, Kolovrat in lastnika Medijskih toplic za ustanovitev c. kr. žendarmerijske postaje na Mediji. 11. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji županstva Trojanane za ustanovitev c. kr. žendarmerijske postaje v Trojanah.	8. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses, betreffend die Genehmigung von Umlagen für Straßenzwecke (zur Beilage 31). 9. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition mehrerer Fassen in Kandia bei Rudolfswert um Erweiterung der Landesstraße in Kandia. 10. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Gemeindeämter Arsiče, Kanderše, Kolovrat und des Inhabers des Bades in Gallenegg um Errichtung eines k. k. Gendarmeriepostens in Gallenegg. 11. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition des Gemeindeamtes in Trojanana um Errichtung eines k. k. Gendarmeriepostens in Trojanana.

Začetek seje ob 10. uri 15 minut dopoldne.

Beginn der Sitzung um 10 Uhr 15 Minuten Vormittag.

Deželni glavar:

Potrjujem sklepčnost visoke zbornice ter otvarjam sejo.

Gospoda zapisnikarja prosim, da prečita zapisnik zadnje seje.

1. Branje deželno - zborskega zapisnika VIII. seje dné 22. januvarija 1896.**1. Lesung des Protokoll's der VIII. Landtags-sitzung vom 22. Jänner 1896.****Tajnik Pfeifer:**

(Bere zapisnik VIII. seje v nemškem jeziku. — Liest das Protokoll der VIII. Sitzung in deutscher Sprache.)

Deželni glavar:

Želi kdo gospodov kak popravek v ravnokar prečitanem zapisniku?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, izrekam, da je zapisnik zadnje seje potrjen.

2. Naznanila deželno - zborskega predsedstva.**2. Mittheilungen des Landtagspräsidiums.****Deželni glavar:**

Došle so mi sledeče peticije in sicer izročam jaz naslednje:

Kmetijska podružnica v Krškem prosi podpore in brezobrestnih posojil vinogradnikom.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanz-ausschusse zugewiesen.)

Občinski odbor na Dobrovi pri Ljubljani prosi podpore v občinske namene, oziroma za napravo gasilnega orodja.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanz-ausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec Pfeifer izroča prošnjo županstva v Šmihelu, da se v novomeškem okraji zgradi bolnišnica za ženske.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanz-ausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec grof Barbo izroča prošnjo prebivalcev vasi Čatež pri Trebnjem, da bi deželni tehnik izdelal načrt za napravo vodovoda.

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Gospod poslanec Kalan izroča sledeči prošnji: Kmetijska podružnica v Šent Jurji pri Kranji prosi podpore za nakup drevesnice.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanz-ausschusse zugewiesen.)

Škerjanec Marija v Ljubljani prosi zvišanja letnega doneska 30 gld. za rejenko Marijo Stalzer.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanz-ausschusse zugewiesen.)

Točka 3. dnevnega reda je:

3. Priloga 32. Vladna predloga z načrtom zakona, s katerim se dopolnuje § 13. zakona z dné 26. oktobra 1887. l., dež. zak. št. 2 iz l. 1888, o razdelbi skupnih zemljišč in o uredbi dotičnih skupnih pravic do uživanja in oskrbovanja.**3. Beilage 32. Regierungsvorlage eines Gesetzesentwurfes, womit der § 13 des Gesetzes vom 26. October 1887, L. G. B. Nr. 2 ex 1888, betreffend die Theilung gemeinschaftlicher Grundstücke und die Regulirung der hierauf bezüglichen gemeinschaftlichen Benützung- und Verwaltungsrechte ergänzt wird.**

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Prestopimo k 4. točki dnevnega reda, to je:

4. Utemeljevanje samostalnega predloga gospoda poslanca Ivana Hribarja in tovarišev gledé ustanovitve deželne živinske zavarovalnice (k prilogi 20.).**4. Begründung des selbständigen Antrages des Herrn Abgeordneten Ivan Hribar und Genossen, betreffend die Errichtung einer Landes-Viehversicherungsanstalt (zur Beilage 20.).****Deželni glavar:**

Gospod poslanec Hribar ima besedo, da utemelji svoj samostalni predlog.

Poročevalec Hribar:

Visoki deželni zbor! V poslednjih časih vidimo v zakonodajstvu tendenco, da se čedalje bolje na narodnogospodarska vprašanja ozirati začenja. Zlasti razni deželni zbori so sprožili v zadnjih letih veliko gospodarskih vprašanj, katera se z jednega ali drugega stališča morajo zmatrati važna. Naravno je, da tudi ni moglo dolgo ostati pozabljeno zavarovalstvo, katero so si zlasti nekateri zastopniki svojih volilcev izbrali v ta namen, da so delali za svoje narodnogospodarsko prepričanje pri svojih volilcih proselite. Tudi v našem deželnem zboru se je stvar o zavarovalstvu razpravljala. Prvič se je zgodilo to na predlog bivšega deželnega poslanca gospoda dvornega svetnika Šukljeta. Toda ker je predlog bil tak, da ga ni bilo mogoče zvršiti, zato je moral priti v pozabljenost in zato se dandanes na podlagi njegovega predloga ne more več dalje razpravljati. O prisilnem zavarovalstvu, katero naj bi se vpeljalo, govoriti v deželnem

zboru, je čisto neplodna stvar, ker to vprašanje spada pred državni zbor in ker je čisto gotovo, ako bi prišlo kedaj do tega, da se vpelje prisilno zavarovalstvo, da bo potem vlada hotela pravico do prisilnega zavarovalstva za državo varovati. Interesantno pa je to, da so vsi tisti — z jedno jedino izjemo — ki so dosedaj v deželnih zborih stavili kake predloge gledé zavarovalstva, držali se onih strok, katere so že vpeljane in za katere ni posebne potrebe, da bi se še boljše pospeševale. Pred vsem imam v mislih zavarovanje proti požaru. Zavarovalstvo proti požaru je že tako vdomačeno po privatnih društvih, da je dandanes težko dobiti posestnika, ki bi svojih poslopij in večinoma tudi svojih premičnin ne imel zavarovanih. Ali, ker je o takih vprašanjih, ki so na vse strani dobro prevdarjena in preštudirana, veliko laglje govoriti, zato so si gospodje, ki hočejo osrečevati svoje volilce kot imenitni narodni gospodarji, izbrali deželne zборе za torišča, kjer so govorili o tem zavarovalstvu. Hodili so torej po potih, po katerih že dolgo hodijo drugi. Je pa, gospôda moja, še veliko takih strok, katere dosedaj gledé zavarovalstva še niso vpeljane. Je še veliko takih v narodno gospodarstvo zasegajočih vprašanj, katera, ako se potom zavarovalstva ugodno rešijo, utegnejo narodno gospodarstvo silno pospešiti in na veliko višjo stopinjo dovesti, kakor se nahaja sedaj. Jedna takih strok je zavarovanje živine zoper bolezni. O drugih strokah, dasiravno bi to bilo jako zapeljivo, danes ne bom govoril, ker se hočem omejiti samo na kratko utemeljevanje predloga, katerega sem stavil s svojimi tovariši.

Važnost zavarovanja živine proti boleznim, gospôda moja, je najbolj razvidna, ako se pomisli, kako velike važnosti je živinoreja za kmetovalca sploh. Da bomo to izpredvideli, treba je pred oči poklicati ogromne številke izvoza, katere kaže državna bilanca ravno gledé živinoreje. Te številke so silo poučne, kajti pripovedujejo nam, da se je leta 1894. iz totranske državne polovice izvozilo za 98,800.000 goldinarjev goveje živine. Ako temu pridaste še vrednost drugega blaga, katero je v jakó tesni zvezi z živinorejo in katerega bi kmetovalec brez živinoreje ne mogel pridelovati, more se reči, da vsaj tretjino našega državnega izvoza se ima zahvaliti živinoreji. Iz tega najbolj izpredvidite, kako velike važnosti je živinoreja za našo državno gospodarsko bilanco. Da bo živinoreja pa še čedalje bolj važna, in da bo dajala kmetovalcu od leta do leta večje dohodke, za to je gotovo najboljšé poroštvo vedno naraščanje prebivalstva sploh, in zlasti vedno naraščanje prebivalstva velikih mest. Mesta imajo tudi v naši državi, kakor po vsem svetu, tendenco, da se čudovito hitro razvijajo in da število njih prebivalcev narašča ne po dneh, ampak takorekoč po urah. Čim večja pa bodo mesta, tem več bodo tudi potrebovala za preživljenje in tem več bo potem tudi kmetovalcu donášala umna živinoreja.

Ako je pa živinoreja že sploh silno važna za vso našo državo, potem moramo tudi pogledati, kako naša dežela stoji nasproti temu vprašanju, je-li

živinoreja tudi tako važna za njo, kakor sem prej rekel, da je važna za državo, ali ne. V tem oziru je jako poučna primera o tem, koliko pašnikov, travnikov in planin imajo posamezne avstrijske kronovine. Tostranska državna polovica je razdeljena na 17 upravnih teles in med temi upravnimi telesi stoji gledé pašnikov, travnikov in planin na prvem mestu Dalmacija, v kateri pripada na imenovana zemljišča 47.10% vse površine. Za njo pride potem Tirolska in Solnograška in na četrti stopinji med vsemi avstrijskimi kronovinami stoji dežela Kranjska, v kateri pripada na pašnike, travnike in plansarska gospodarstva 34.27% vse površine dežele. Iz tega je torej razvidno, da se v deželi naši, ako imamo toliko travnikov, pašnikov in planin, vsekako dá z velikim uspehom gojiti živinoreja. Poučes v tem oziru so pa še druge številke, katere nam pojasnjujejo, da živinoreja v deželi Kranjski res od leta do leta napreduje, in da se z živinorejo ob jednem tudi zboljšuje narodno gospodarstvo.

Po štetji z dné 31. decembra 1890 je bilo v Kranjski deželi 23.771 konj, 227.613 repov govedij, 23 mulcev in mul, 172 oslov, 8418 kôz, 53.462 ovac in 94.985 prašičev.

Če se te številke primerjajo s številkami iz prejšnjih let, iz leta 1857., 1869. in 1880., bomo, gospôda moja, dobili pravo sliko živinoreje, ob jednem pa tudi pravo sliko narodnega gospodarstva v naši deželi.

V primeri z letom 1857., 1869. in 1880. vidimo, da se je leta 1890. število konj, govedine in prašičev pomnožilo, in sicer jako izdatno pomnožilo, med tem ko se je število mul, kôz in ovac zmanjšalo. Ta primera prvič dokazuje, da se je umna konjereja ugodno povzdignila, ker je število mul padlo, da se torej prebivalstvo veliko boljše briga za konjerejo, kakor poprej. Okoliščina pa, da se je število kôz jako izdatno zmanjšalo, in sicer v primeri z l. 1857. za 15.434, z letom 1869. za 8137 in v primeri z letom 1880. za 7218 repov, dokazuje, da se je veliko sveta, ki se je poprej rabil za malovredne pašnike, pogozdilo, in da je vsled tega prebivalstvo primorano bilo, rejo kôz popolnoma opuščati. Pogozdovanje pa, gospôda moja, to bo vsakdo priznal, ki se peča z narodnim gospodarstvom, je jako važno za povzdigo narodnega gospodarstva, med tem ko od kôz gospodar nikdar ne uživa toliko dobička, kolikor mu ga jednokrat utegnejo donášati gozdovi, ko dorastejo. Število ovac se je tudi znižalo, in sicer v primeri z l. 1880. za 13.966. Konj pa je prirastlo v primeri z l. 1857. za 3502, in v primeri z letom 1880. za 1796. Govedina pomnožila se je v primeri z letom 1857. za 38.550 in v primeri z letom 1880. za 2469 repov. Tukaj je pač omeniti, da je prirastek v primeri z letom 1880. neprimerno majhen, mislim pa, da se ne bom veliko zmotil, ako pripišem ta manjši prirastek hudim bojem, katere imajo prebivalci na Gorenjskem za obstanek svojih pašnikov, kajti ravno na Gorenjskem se število goveje živine ni tako množilo, kakor v prejšnjih časih med letom 1857. in med letom 1869., in zato je prav storil deželni

zbor, da je v prejšnjih letih svoj glas povzdignil, da naj se kmetu ne zabranjujejo pašniki na planinah, temveč naj se mu omogoči, intenzivneje gojiti živinorejo, kakor je to mogoče, ako se mu planšarstvo zapira. (Klici na levi — Ruže linš: »Dobro, dobro!«)

Važno je tudi to, da je v primeri z l. 1880. prirastlo 21.855 prašičev.

Videti je, ako se po prirastku v primeri z letom 1880. računi in primerja vseh 17 upravnih teles tostranske državne polovice, da je dežela Kranjska gledé konjereje na 7. mestu, gledé govedoreje na 5. mestu in gledé prirastka na prašičih na 10. mestu. Ako je torej kranjska dežela pri konjereji na 7., respektive pri govedoreji na 5. mesto prišla, sklepam iz tega, da se ti stroki živinoreje v naši deželi gojita jako uspešno in da imata še veliko prihodnjost zase.

Isto, akoravno ne tako ugodno razmerje pokažejo številke pri primeri s splošno površino. Ako uzamemo število živine in splošno površje v posameznih kronovinah, najdemo, da je v celi kronovini Kranjski na 100 ha površine l. 1880. pripadlo 28 konj. V tem oziru je stala Kranjska v primeri z drugimi avstrijskimi kronovinami na 12 mestu. Ravno tako je zavzemala dežela naša 12. mesto gledé govedoreje, in sicer s 23-9% goveje živine na 100 ha površine. Gledé na površino, ki služi kmetijstvu, pa je bila dežela Kranjska že v bolj ugodnem slučaju. Na 100 ha površine pripada 44-8% govedin in Kranjska zavzema med drugimi kronovinami osmo mesto, med tem, ko stoji gledé konjereje na 11. mestu.

Kakor je iz teh števil razvidno, se je živinoreja v poslednjih letih pri nas že precej povzdignila; povzdignila zlasti v poslednji zakonodavni dóbi morebiti zato, ker visoki deželni zbor vsako leto žrtvuje za povzdigo govedoreje in kmetijstva 6000 gld. S temi žrtvami je pa zagotovljeno, da se bo živinoreja zanaprej še bolj razvijala, in postala še veliko važnejši vir dohodkov, kakor dosedaj. Zaradi tega je pa velike važnosti, da se omogoči našem kmetovalcu, da postane res v polni meri deležen onih koristij, katere daje umna živinoreja, in tu sem si mislil, ko sem s tovariši stavil predlog, kateri imam sedaj utemeljevati, da se dá jako veliko uspešnega doseči z zavarovanjem, s tem namreč, da se dá kmetovalcu prilika, da more zavarovati svojo živino proti raznim boleznim. Gospôda moja, mnogokrat se zgodi v kakí družini, kjer pogine jedina kravica, da se ta nesreča zmatra za nekako rodbinsko nesrečo. Mnogokrat se zgodi, da se kmetovalec, kateremu je poginilo jedino živinče, katero bi bil za mal znesek lahko in rad zavaroval, ako bi imeli pri nas kake take zavarovalnice, mora zadolžiti, ako si hoče kupiti drugo živinče. Ako bi se mu omogočilo, da lahko svojo živino zavaruje, prepričan sem, da bi, kakor se to godi v drugih krajih, kjer obstojé take zavarovalnice, ravno mali naši posestniki se začeli poprijemati te naprave, ker bi jim ne bilo treba veliko plačevati in bi imeli pri tem gotovost, da se jim škoda povrne in da si kupijo lahko drugo živinče, ako jim jedno vsled bolezni pogine. Dosedaj, žal,

naš kmetovalec nima drugega povračila, če mu je poginila živina, kakor tisto, katero mu daje zakon z dné 17. avgusta 1892, državnega zakonika št. 142; v tem slučaju namreč, ako se mu živina pobije vsled goveje kuge. Za druge bolezni, za smerkavost, črvičnost, grinte, vranični prisad itd., nima pa naš kmetovalec od nikoder nobenega povračila. Torej mislim, da bi ne bilo odveč, ko bi se v zmyslu poročila in predloga, kateri bo bržkone stavil odsek, ki se bo s tem mojim predlogom imel baviti, deželnemu odboru naročilo, naj vprašanje ustanovitve zavarovalnice zoper živinske bolezni tehtno prouči in v prihodnjem zasedanji visoki zbornici o tej stvari poroča.

Gospôda moja, predaleč bi peljalo, ako bi se hotel spuščati v podrobnosti, kako naj bi se ustanovila taka zavarovalnica; ako bi hotel govoriti o pogojih za zavarovanje in pa o tem, kakošna so pravila onih živinskih zavarovalnic, ki že sedaj drugod obstojé. Pač pa se moram dotakniti jednega vprašanja, namreč, ali bi bolj kazalo ustanoviti zavarovalnico z deželno upravo, ali pa morebiti privatno zavarovalnico, katero naj bi dežela morebiti jedenkrat za vselej podprla z nekim doneskom poroštvenemu zakladu. Jaz naravnost trdim, da bi najbolje kazalo ustanoviti privatno zavarovalnico, in sicer po kmetijski družbi. Tako zavarovalnico naj bi dežela podprla z jedenkratnim vplačilom morebiti 10.000 gld. v poroštveni zaklad, kateri bi moral ostati vedno nedotaknjen. Taka zavarovalnica bi se morala seveda ustanoviti po principu vzajemnosti, po kakoršnjem so ustanovljene vse zavarovalnice, katere dosedaj gledé živinskega zavarovanja poslujejo, ker le taka bi bila v stanu zmagovati veliko nalogo, katera jo čaka. Večkrat že je privatni kapital poskušal polastiti se zavarovanja proti živinskim boleznim, in to tudi pri nas — spominjam vas le na »Evropo«, na »Apis«-a itd. — ampak vse te zavarovalnice niso mogle uspevati, ker je akcijski kapital hitro pošel in ni bilo nobenega fonda, iz katerega bi bile zajemale, da bi se bile škode poravnale. Pri zavarovalnicah pa, ki so ustanovljene po principu uzajemnosti, je stvar ugodnejša. prvič zato, ker niso zavezane, do polnega zneska izplačevati škod, in drugič zato, ker te zavarovalnice škode, če so izredno velike, enakomerno porazdeljujejo med vse člane zadruge. Dosedaj so vse take zavarovalnice, katerih je veliko, jako dobro poslovale. Poglavitni postulat je pač, da so tisti, ki vodijo zavod, večji možje in da imajo resno voljo, z malimi troški voditi zavarovalnico na prosep stvari in zavarovanih članov. Prepričan sem, da, ako se tak zavod osnuje, ako ga bo osnovala kmetijska družba in si bo dežela pridržala nekako ingerenco, nekako nadzorstvo, da bo deželi na pomoč prišlo tudi državno oblastvo s tem, da družbi brezplačno na razpolaganje dá svoje živinozdravnike, katere ima na deželi. To, gospôda moja, je pri tacih zavodih velike važnosti, ker živinozdravniki si morajo ogledati živino, za katero je treba škodo plačati, in tu je treba velike vestnosti, kajti špekulacija je v ljudstvu sploh silno razvita, najbolj pa morebiti ravno gledé zavarovalstva. Ako zdravniki ne bi vestno vršili svojega posla,

in ako tudi agentje, katere bo treba postaviti, ne bodo vestno postopali, potem se takemu zavodu ne more postavljati prognotikon dolgega eksistovanja in uspešnega poslovanja.

Gospôda moja, opozoriti Vas hočem še na nekaj. Kakor v drugih strokah narodnega gospodarstva, utegnejo nas tudi gledé zavarovalstva proti živinskim boleznim prehiteti sosedni Ogrri. Tam se v enketah, katere je sklical poljedelski minister, vrše posvetovanja o tem, kako naj bi se rešilo vprašanje zavarovanja živine sploh, in ali bi kazalo, da se vpelje prisilno zavarovanje, ali pa naj bi bilo zavarovanje prosto. Kolikor je meni znano, so se enquete večinoma izrekle za to, naj bi se ustanovile za vsak komitat posebne zavarovalnice s prostim zavarovanjem, katere bi potem v skupni zvezi stale s centralnim zavodom v Budimpešti. Kakor poznamo delovanje ogrskih ministrov na drugih poljih, smemo biti prepričani, da utegnejo tudi v tem oziru pravo zadeti, in Ogrska nas prehití — kakor nas je svoje dni prehitela v železniških in v drugih vprašanjih, o katerih nekaterih se je še v poslednji seji govorilo — tudi v vprašanji gledé zavarovanja proti živinskim boleznim.

Ozreti se nam je naposled še nekoliko na to, kako poslujejo te vrste zavarovalnice v drugih deželah, kjer že obstojé, da si potem morem odgovor dati na vprašanje, ali bi zamogla živinska zavarovalnica, katera bi se po mojem nasvetu imela ustanoviti na Kranjskem, eksistovati tako, da bi bilo vredno truda jo ustanoviti. V Avstriji imamo dosedaj jako malo živinskih zavarovalnic in te so mali zavodi, ki poslujejo samo za jedno občino ali za jeden okraj, tako namreč, da se posestniki v dotični občini ali dotičnem okraji med saboj zavežejo, da vsi pripomorejo, da se škoda poravna, ako komu pogine kako živinče. Jediní večji tak zavod v Avstriji, ki posluje že 29 let z jako dobrim uspehom, je zavod za živinsko zavarovanje za Predarelsko. Ta zavod pa ni deželen zavod, dasi se imenuje „Viehversicherungsanstalt für das Land Vorarlberg“, ampak je privaten zavod, ki je nastal s tem, da je dežela njega ustanovitev pospešila s svojim vplivom in pomagala po svojih organih, da se je s početka ugodno razvijal.

Bolj razvita kakor Avstrija je na polji živinskega zavarovalstva Prusija, kjer posluje nič maj nego 4875 živinskih zavarovalnic, med katerimi je 17 velikih zavarovalnih zavodov. Vsekako število 4875 živinskih zavarovalnic, katere ima Prusija, ki je veliko manjša kakor Avstrija, dokazuje, kako so nemški gospodarji izpredvideli, kako velike koristi jim prinaša zavarovanje živine zoper bolezni.

Vpraša se sedaj, ali bi zamogla obstati zavarovalnica, katera bi se imela ustanoviti po principih, katere sem si dovolil na kratko označiti. Tukaj, ker drugega statističnega materijala primankuje, je jako poučen pogled, kako posluje zavod za živinsko zavarovanje na Predarelskem, koliko je tam zavarovane živine, koliko je letnega prometa in koliko znašajo škode. Tukaj mi je pred vsem omeniti, da je Predarelska živinska zavarovalnica, katera posluje 29 let

ali prav za prav sedaj že 30 let, dosedaj izdala 29 poslovnih poročil in v vsakem poročilu, izvzemši tri poročila, izkazan je precejšnji prebitok čez prejete premije. Samo o treh letih kažejo zaključki izgube, pa te izgube so se pokrile s prihranki prejšnjih let.

Na Predarelskem je od 2763 konj bilo l. 1894. zavarovanih 658 in od 58.231 govedij 14.008. Če uzmemo isto razmerje tudi za našo deželo — in to moremo uzeti, ne sicer za prvo leto, ali morebiti v 3., 4. ali 5. letu bo to zavarovalstvo pri nas že tako razvito, da smemo uzeti to razmerje — tedaj vidimo, da bo po številu živine v naši deželi zavarovanih 5661 konj in 54.754 goved, in zavarovalnica, ako bo pri njej zavarovane toliko živine, prejema bo na leto premij po 42.724 gld. od konj in 67.046 gld. od goveje živine, torej vsega skupaj kakih 110.000 gld. ali recimo okroglo 100.000 gld. S tem zneskom se dá končno že poslovati. Ako Predarelska zavarovalnica obstoji že toliko let in ima precejšnji rezervni fond, dasiravno ne prejema premij več, kakor k večjemu 27.000 gld. na leto, tedaj se mora reči, da moramo pred zavodom, ki bo imel letnih dohodkov najmanj 100.000 gld. imeti že nekoliko rešpekta in tak bi bil zavod, kateri se bo, ako se sprejme predlog, kateri sem stavil v imenu svojih tovarišev, ustanovil v deželi Kranjski.

Prosperiteta živinskih zavarovalnic se kaže posebno, ako pogledamo, kako poslujejo velike nemške zavarovalnice. Najstarejša taka zavarovalnica, katera obstoji sedaj 35 let, je „Viehversicherungsbank für Deutschland“ v Berlinu. Ta zavod ima prihranjen že precejšnji rezervni fond, vender številke ne morem navesti, ker kljub svojej prošnji nisem dobil poslednjega letnega poročila. Pač pa so mi na razpolaganje številke štirih drugih nemških zavodov za zavarovanje živine proti boleznim, številke, ki so jako poučne in ki dokazujejo, da živinsko zavarovalstvo, ako je zavod dobro organizovan in pošteno opravljan, silno pospešuje narodno gospodarstvo.

V Draždanih imamo zavod „Sächsischer Viehversicherungsbank“, kateri je l. 1894 prejel 834.449 mark premij in kateri si je prihranil že 343.720 mark rezervnega fonda. V Kolinu ob Reni imate zavarovalnico „Rheinische Viehversicherungsgesellschaft“, ki je leta 1894. to je v 20. letu svojega obstanka prejela 266.207 mark premij ter si prihranila že 61.050 mark rezervnega fonda. Dalje imate zavarovalnico v Karlsruhe pod imenom „Badischer Pferdeversicherungsberein“, katera obstoji dvanajst let in je lanskega leta prejela 236.732 mark premij, ter ima rezervni fond 65.347 mark. In končno imate v Draždanih zavod „Vaterländische Viehversicherungsgesellschaft“, ki obstoji sedem let in ki je v tem kratkem času prišel do lepega letnega dohodka 224.149 mark premij in si je v 7 letih prihranil 82.078 mark rezervnega fonda.

Iz tega torej, gospôda moja, se dá pred vsem posneti, da ima predlog, kateri sem stavil s tovariši, precejšno važnost in drugič, da se dá živinsko zavarovalstvo uspešno razviti. Način, kako bi se imelo razviti, mora ostati prepuščen obširnim preiskavam in teh visoka zbornica v kratkem času svojega sedanjega

zasedanja ne more zvršiti. Odsek, kateremu bom predlagal, da se izroči moj predlog, najbrž do meritornih nasvetov ne bo mogel priti, temveč mislim, da bo stavil predlog, da se stvar izroči deželnemu odboru, kateri naj vsestransko poizveduje o tem vprašanju in potem v bodočem zasedanji stavi svoje nasvete.

V formalnem oziru pa predlagam, da se moj predlog v posvetovanje in poročanje odkaže upravnemu odseku.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Hribar predlaga v formalnem oziru, da se izroči njegov samostalni predlog upravnemu odseku.

Gospodje, ki se strinjajo s tem predlogom, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Na vrsto pride sedaj točka 5. dnevnega reda, to je:

5. Utemeljevanje samostalnega predloga gospoda poslanca dr. Ignacija Žitnika in tovarišev gledé ustanovitve deželne zavarovalnice proti požaru, toči in živinskim boleznim (k prilogi 21.).

5. Begründung des selbständigen Antrages des Herrn Abgeordneten Dr. Ignaz Žitnik und Genossen, betreffend die Errichtung einer Landes-Versicherungsanstalt gegen Feuerchäden, Hagelschlag und Viehkrankheiten (zur Beilage 21.).

Deželni glavar:

Gospod poslanec dr. Žitnik ima besedo, da utemelji svoj samostalni predlog.

Poslanec dr. Žitnik:

Visoka zbornica! Ko sem z gospodi tovariši nedavno stavil predlog, naj bi visoki deželni zbor načelno sklenil, da dežela Kranjska ustanovi deželno zavarovalnico proti požarom, toči in živinskim boleznim, nisem mislil — in to naravnost priznam — da to velevažno narodno gospodarsko vprašanje zahteva toliko mučnega in dolgotrajnega proučevanja. Pač pa sem imel že preje trdno in neomajljivo prepričanje, katero imam še danes, da tega vprašanja deželni zastop kranjski tako dolgo ne sme pustiti izpred očíj, dokler se ne uresniči zdrava ideja javnega zavarovanja, oziroma javne deželne zavarovalnice. Imel sem priliko čitati o tem vprašanji obravnave v raznih deželnih in v državnem zboru in zapazil sem, da so mnogi poslanci ne gledé na politično stališče z največjim ognjem in navdušenostjo zagovarjali to idejo, dočim jej nasprotujejo v prvi vrsti pri zasebnih zavarovalnicah interesovani krogi, v drugi vrsti pos-

mezni možjé, katerim so še vedno v življenji mero-dajna ona načela, katera izražamo sedaj s skupno besedo »liberalizem« (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: »Že zopet tisti nesrečni liberalizem!«) oziroma »kapitalizem«, češ, ta jedina morejo ljudstvo rešiti iz obče priznane in vedno rastoče gospodarske bede.

Iz tega bolj površnega proučevanje rodilo in utrdilo se mi je prepričanje, da stvar, za katero se ogrevajo, katero priporočajo in zahtevajo možje à la grof Wurmbrand in drugi, mora vendar imeti nekaj zdravega jedra, realne podlage, in da ti možje ne stopajo brez premisleka kot nekaki ljudski tribuni v javnost, išočoč prazne ljudske slave in hvale, ki se vsak hip lahko razkadi v zrak.

To je bil prvi nagib, da smo stavili označeni predlog. Drugi nagib pa je bil, ker ljudstvo želi in zahteva podeželjenje — če smem rabiti ta nov izraz — zavarovanja proti elementarnim nezgodam. Velečastiti gospodje, oprostite mi to samohvalo, ako rečem, da dobro poznam nazore in mišljenje našega prebivalstva po deželi, in trdim, da te želje po deželni zavarovalnici izvirajo iz nekega naravnega nagiba in iz večletnih praktičnih izkušenj pri sedanjih zavarovalnicah. Akoravno sem si brez svojih zaslug zadnji čas pridobil pridevek »oberkapucina«, kakor ste čuli, vendar izjavljam, da niti jaz, niti je kateri mojih gospodov somišljenikov zanesul to zdravo idejo med ljudi, vrgel to dobro seme na rodovita tla; ne, temveč na shodih so priprosti možje poleg drugih želj izražali tudi to, da naj dežela sama uravna to pe-reče vprašanje.

Tako n. pr. sem se pred zadnjimi deželnozbornskimi volitvami mimogredé oglasil pri nekem v dotičnem okraji vplivnem gospodu, katerega ste Vi gospodje tukaj v središču pozneje proglasili svojim kandidatom. In ta mi je skorej ves čas, ko sem se pri njem mudil, polagal na srce, naj vendar sprožimo, oziroma obnovimo vprašanje o deželni zavarovalnici.

Ta dva stvarna nagiba torej, prvič, da so mnogi avstrijski deželni zbori že izrekli za deželne zavarovalnice in da jih že imajo tri kronovine, in drugič želja volilcev, sta nas napotila, da spravimo to vprašanje zopet v tók ter se v tem oziru pridružimo drugim deželnim zborom, ki že več let trkajo na vrata visoke c. kr. osrednje vlade, da potom državnega zakona deželam omogoči obligatorno in uzajemno zavarovanje.

In kako naj sedaj utemeljum predlog? V tem oziru imam težavno stališče. Prvič se mi utegne goditi, kakor vsakemu proroku nove ideje, dasiravno nisem jaz prvi v tej visoki zbornici; drugič pa mi ni bilo mogoče dobiti onih natančnih, neovržnih statističnih podatkov o vplačanih premijah, režijskih troških in odškodninah sedaj poslujočih zavarovalnic, s katerimi bi mogel, takorekoč na zid pribiti korist in potrebo javnih zavarovalnic, kajti kakor pravi tudi »Assecuranz-Compass« za leta 1895. „in Osterreich ge-deiht die Geheimnißfrämerei in der äppigsten Weise“.

Da je zavarovanje v obče velikega narodnogospodarskega pomena, o tem mi ni treba obširno govoriti, ker o tem je prepričan vsakdo izmeje nas,

v tem nas potrjuje razvijajoče se zakonodajstvo raznih držav, in v tem oziru tudi mi v Avstriji nismo zadnji, v nekem oziru celo prvi. A pred očmi imam samo zavarovanje proti elementarnim nezgodam, osobito proti požaru. Torej gledé te potrebe nekaj besed.

Obče priznано dejstvo je, da si človek večkrat lažlje pridobi imetje, kakor pa ohrani ter obvaruje proti raznim nezgodam, nesrečam, zavidnosti in hudobnosti ljudij. A človek je miren in brez skrbij uživa sad svojega večletnega truda, ako živi v za-vesti, da je zavarovan proti gotovim slučajnostim. Zato so ljudje že od nekaj razmišljali o sredstvih, da si zagotové obstanek za daljšo ali krajšo bodočnost. In temu namenu služijo poleg varstvenih zakonov v prvi vrsti tudi zavarovanja.

Prava, občekoristna zavarovanja pa se morejo snovati le na podlagi uzajemnosti. Tako zavarovanje sicer škode ne more zabraniti, toda škoda se more porazdeliti na več let in na več oseb. Nezgoda sicer uniči pojedincu vrednost imetja, toda uzajemno zavarovanje mu zagotovi prihodnost. In to je ono glavno načelo uzajemne narodno-gospodarske organizacije, ki novejši čas pridobiva vedno več tál v teoriji in praksi.

Na stotine pisateljev, smem reči, se je v novejšem času bavilo s tem vprašanjem; skorej vsi pa, ki stojé kot učenjaki na nepristranskem stališči, zagovarjajo javno zavarovanje. Mej temi so najmerodajnejši Adolf Wagner, Brämer, Scheffle in drugi. Ne bom Vas dolgočasil z raznimi izpiski iz knjig teh pisateljev, navesti pa le hočem besede, s katerimi je to misel ob kratkem izrazil bivši naš finančni minister dr. Steinbach. On je pisal še kot dvorni svetnik:

„Berücksichtigt man den Gang der historischen Entwicklung der Versicherung und die Resultate derselben, und zieht man ferner in Betracht, daß der Zweck der Versicherung, wie allseitig zugegeben wird, in der Bildung von Versicherungsgemeinschaften, speciell also darin zu suchen ist, daß die Schäden, welche bestimmte Ereignisse an dem Vermögen einzelner Personen verursachen, auf eine größere Anzahl von Fällen vertheilt werden, in welchen zwar dieselbe Gefahr droht, aber nicht wirklich eintritt, so darf mit Grund behauptet werden, daß das Versicherungswesen einen Zweck verfolgt, welcher im Interesse einer Gemeinschaft von Staatsbürgern gelegen ist, und daß es in diesem Sinne als ein gemeinwirtschaftliches Institut angesehen werden muß. Doch ist auch für die juristische Würdigung von Wichtigkeit, daß eine richtige Organisation des Versicherungswesens im Interesse der Volkswirtschaft und namentlich zur Erhaltung einer zweckentsprechenden Vertheilung der Güter dringend geboten ist, weil ein unter Viele repartirter Schaden den Wohlstand des Einzelnen nicht zerstört und in der großen Mehrzahl von Fällen durch Ersparnisse vom Einkommen ersetzt wird, während beim Abgange der Versicherung die wirtschaftliche Existenz der vom Schaden Betroffenen ersichtlich gefährdet und in vielen Fällen vernichtet würde.“

Visoka zbornica! Ugovarjati bi mi utegnil kdo: »V zadnjih desetletjih ustajajo razni socialni reformatorji kot osrečevalci narodov, ki hočejo v káli zatreti

takozvana kapitalistična načela ter kmetiškomu in delavskemu proletarijatu obljubujejo nebesa že tukaj na zemlji. V deželnih zborih pa »mali državniki« premljavajo dnevne fraze, ne da bi jih presojali in razumeli.« Take ugovore čujemo navadno in ravno te besede sem čital v nemškem jeziku, v neki knjigi, katere pisatelj je odločen zagovornik delniških zavarovalnic.

Častiti gospodje! Jaz ne spadam mej one, ki hočejo kar čez noč zlomiti sedanji sistem. »Natura non facit saltus« — narava ne dela skokov — in sedanjim rodovom so načela kapitalizma tako prešla v kri in meso, da sò jim postala druga narava. Toda rôk ne smemo križem držati, temveč korak za korakom si moramo osvajati zopet gospodarsko prostost iz težkih spon, v katero je narode evropejske ukoval mogočni kapitalizem. Jeden tak korak k boljšemu bila bi deželna samouprava zavarovanja. Vem, častiti gospodje, da deželna zavarovalnica tudi z monopolom ne bo rešila srednjih stanov, toda bila bi močan obroč v dolgi verigi socialnih reform. Naš domači pregovor pravi: »Kamen do kamna palača, zrno do zrna pogača.«

Sicer pa ta zdrava misel gledé javnega zavarovanja ni nova, ni se rodila v glavi kacega socialnega demokrata ali političnega »kapucina«. (Veselost. — Heiterfeit.) Že znani nemški učenjak Leibnitz jo je zagovarjal malone pred 200 leti, pisoc v jednom svojih del: „Wie alle Gemeinsame z. B. die Familie, ihre casus fortuitus gemeinsam tragen, so müßte es auch mit dem Staate der Fall sein, im Hinblick auf Abgebrante. Es genügt nicht, dem Betroffenen, wie dies beliebt ist, einige onera zu erlassen, vielmehr muß durch völligen Erfaß die Erwerbsfähigkeit erhalten werden, anderenfalls die nöthigen Mittel von der Bevölkerung in viel empfindlicherer Weise erpreßt werden müßten. Das Capital muß durch jährliche Beiträge erhoben und in staatliche Verwaltung gestellt werden, allein von anderen staatlichen Behörden durchaus unabhängig sein. Fortlaufende Publicationen sollen dies Vertrauen befestigen. Eine stramme Ordnung von Löschwesen und Feuerpolizei soll dieser Anstalt zur Seite stehen; dann wird das aufgebrachte Capital ein „rechtes Kleinod des Landes“ sein.“

Dalje je zavarovanje v narodno-gospodarskem oziru važen faktor gledé hipotekarnega kredita. In kdo že dandanes ne potrebuje in ne išče kredita? Zemljišča so sicer prva podlaga realnemu kreditu, a v drugi vrsti poslopja, ki so navezana na zemljišča. Kredit pa se ne meri le po tem, kar človek ima v trenutku, ko išče posojila, temveč po tem, koliko imetja utegne imeti v gotovi dôbi let. Lastnost obstanka pa posloppjem podeli zavarovanje, ne sicer po besedi, temveč po gospodarski odškodnini, in tako je hipotekam zagotovljena nekaka trajna vrednost, ko dolžnik dá upniku pravico tudi do zavarovalnine. In to varstvo zahtevajo vse hranilnice in večje posojilnice.

In kaj govori zgodovina, učiteljica narodov? V starem veku ne zasledimo zavarovanja proti požaru po sedanjem modernem načinu. Prvič ni bilo toliko nevarnostij, ker ljudje niso poznali raznih žveplenih užigalnic in tobaka, vsled česar nastane mnogo po-

žarov, drugič ljudje niso toliko mislili na prihodnost, dokler z večjo kulturo niso nastala stalna bivališča.

Grki so imeli svojo državno upravo uravnano na komunistični podlagi in morda je država sama delila podpore pogorelcem.

V rimski državi je rimsko pravo po svojem bistvu in načelu omejevalo zadruge ter uničevalo sploh združno, uzajemno življenje. Vender so Rimljani imeli zavarovanje za slučaj smrti in skorej gotovo tudi proti ognju, dasi ni bilo vrejeno v sedanjem smislu na podlagi tarifov, temveč po razmerji potreb in gotovine v blagajnici. Imeli pa so vsaj v Rimu gasilno društvo, ki je štelo do 3000 članov.

Vse drugače pa se je razvilo sploh združno življenje, in posebe zavarovanje proti požarom v nekdanji obširni nemški državi. Že Karol Veliki l. 779 v neki naredbi govori o zavarovanji proti ognju. Na podlagi krščanskih načel je v javnem in zasebnem življenji zavladovalo germansko pravo, kojega glavno načelo je: »Unus subveniat alteri tamquam fratri suo in utili et honesto — drug podpiraj družega kot brata svojega v vsem, kar je koristno in pošteno.« Kakor so po rimskem pravo ljudje, ki skupaj živé v deželi in državi, mej seboj brez pravic in dolžnostij, tako nemško pravo ublažuje nerazmerna nasprotja mej »gospodi« in »sužnji«. Vsled tega do 16. stoletja tako cvetoče združno življenje v Nemčiji, toliko število raznih zadrug v obrambo proti skupnim nevarnostim! Cerkev je tedaj v prvi vrsti podpirala združno življenje ter delila podpore na vse strani. Na stotine je bilo prostovoljnih zadrug proti požarom. Ko pa je vsled reformacije prišla sekularizacija cerkvenega imetja in ko je divjala ter požigala tridesetletna vojska, usahnili so viri dobrodelnih zavodov in požarne družbe (Gilden) so ali prenehale ali pa le životarile. Vender so se še ohranili spomini na ono lepo združno življenje. — Tako je bilo v Šlezvik-Holsteinu še l. 1880 takih malih družb 117, in v Oldenburgu in Meklenburgu je še danes v navadi podpora v naturalijah.

Ker pa so se požari in vsled tega berači vedno množili, skušale so si občine in dežele pomagati na razne načine. Mnoge občine so naložile požarni davek. Ta navada je bila razširjena posebno na Bavarskem. Ker pa je deželna blagajnica iskala dobička, nastala je velika nevolja proti temu davku, oziroma dobičkaželjnosti deželne uprave. Drugod so uvedli loterijo, katere čisti dohodek je bil namenjen za pogorelece.

A vsa ta sredstva niso zadoščala, pogorelci so se vedno množili ter prosjačili po deželi. Postopači so se lotili tega obrta in prosjaštvo je postala velika nadloga za ljudi.

Občine so sicer dajale pogorelcem potrdila (Brandbriefe), a mnogi so jih ponarejali; nekatere občine pa so same svoje berače kot pogorelece pošiljale beračit drugam. Ustanovil se je celo red beračev — pogorelcev (Freiunte). Zato so v 18. stoletji okrožni stanovi na Virtemberškem zapodili iz dežele vse unanje berače, na Bavarskem so zbrali štiri polke konjikov, da so preganjali te vrste berače, na Baden-

skem so en čas celo premije po en frank delili za take berače.

Vsled tega je po vsej Nemčiji ljudstvo zahtevalo, naj država strogo postopa proti beračem in ob enem pa skrbi za prisilno zavarovanje. Začetek so storili v Hamburgu l. 1676. Pruski kralj Friderik Viljem I. je pričel l. 1718 ustanovljati požarne družbe (Feuerfocitätten) po zistemu, da družabniki plačajo koncem leta v požarno blagajnico, kolikor je bilo škode in potrebe. Te družbe so se razširile po vsej Nemčiji ter množile do sedanjega stoletja. Na Saksonschem so že l. 1784 vpeljali prisilno zavarovanje za imobilije, manjše zavarovalnice so se združile v jedno prisilno deželno zavarovalnico na Bavarskem leta 1803, na Virtemberškem l. 1808 in Bavarci so l. 1811 ustanovili prvo državno prisilno zavarovalnico. V severni Nemčiji so se še ohranile te javne zavarovalnice (Societäten), ki so v mestnih upravah; v deželni ali javni upravi pa imajo zavarovalnice: Bavarsko, Saksonsko, Virtemberško, Badensko, Hesensko, Vajmar, Altenburg, Gota, Oldenburg, Braunšvajg, Anhalt, Lipe, Valdek, Hamburg.

Sploh pa zavarovanje proti ognju in drugim nezgodam še danes ni uravnano v Nemčiji. Tako je v Prusiji 10 javnih zavarovalnih družb z monopolom, 24 brez monopola; poleg tega pa je v Prusiji še nad 200 manjših požarnih družb. V ostali Nemčiji je 22 javnih zavarovalnic z raznimi privilegiji, in sicer 15 z monopolom in 7 brez monopola; dalje posluje 19 zasebnih uzajemnih in 30 delniških zavarovalnic. Mnoge javne zavarovalnice so prisilne, dalje imajo razne pravice od države, tako gledé cenilcev, stavbene policije, podatkov od državnih oblastev, imajo pravico politične eksekucije, prednost pri konkurzih ter so proste pristojbin, poštnine in kolekovine.

V Angliji se je ustanovila prva delniška zavarovalnica l. 1680, stare zaveze so kmalo propadle. Od leta 1861—1880 je bilo ustanovljenih 169 delniških zavarovalnic, a od teh jih je še 33, kar je jako značilno.

Državnih sploh na Angleškem ni, kar pa ni čudno. Na Švedskem in v Norvegiji so jednake razmere, kakor v Nemčiji. V Belgiji deluje do 300 večinoma delniških zavarovalnic. Na Francoskem so se začele delniške zavarovalnice leta 1786. Mnogi poskusi za javne prisilne zavarovalnice l. 1846, 1848, 1851, 1870 in pozneje so se izjalovili vsled premočnega kapitalizma. V Španiji in Italiji so skorej same delniške. V Rusiji je 15 delniških in 34 zasebnih uzajemnih, a vlada podpira pogorelece z 10 odstotki škode. V Srbiji so l. 1875 poskušali ustanoviti prisilno državno zavarovalnico, a stvar je zaspala. V Rumuniji delujete dve delniški družbi. V Zjedinjenih državah Severne Amerike je bilo l. 1888 delniških 152 in devet uzajemnih.

Poglejmo v Švico, ki gotovo ni nazadnjaška državnica! Skorej v vseh kantonih je prisilno zavarovanje proti ognju; v kantonu Waadt je prisilna zavarovalnica celo za mobilije, jedina na svetu. V 15 kantonih so te državne zavarovalnice oborožene z mono-

polom, tako, da v Švici sploh nekoliko delujeta le dve delniški družbi.

Približno jednake so razmere na Saksonskem. Z zakonom iz leta 1876 je bila ustanovljena deželna zavarovalnica za nepremičnine. Zakon določa prisilno zavarovanje in monopol, torej morajo biti zavarovana vsa zasebna poslopja in sicer le pri deželni zavarovalnici.

Na Bavarskem, kakor sem že omenil, obstoji deželna zavarovalnica že od l. 1811. Zakon od l. 1875 pa določa v členu II, da je zavarovanje proti ognju pri deželni zavarovalnici sicer prostovoljno, toda pri vsaki drugi zavarovalnici naravnost prepovedano. Poleg tega pa zakon še našteva javna poslopja, ki morajo biti zavarovana pri deželni zavarovalnici.

V Avstriji so bile početkom tega stoletja blizu jednake razmere, ko v Nemčiji. Po raznih deželah so si prebivalci pomagali s takozvanimi kmetiškimi društvi (Bauernvereine), katerih je bilo še leta 1888 nekaj nad 300. Prva javna zavarovalnica je začela poslovati v Lincu l. 1811, sedaj jih je osem, a nobena prisilna.

V Avstriji je bilo leta 1893 uzajemnih zavarovalnic 21, in sicer 8 javnih, 13 zasebnih; delniških 11, in sicer 8 domačih, 3 unanje.

Na Ogerskem se je bilo sicer pričelo gibanje za državno zavarovanje, a revolucija l. 1848 je zatrla to gibanje, ki pa še ni potihnilo. Prejšnji ministerski predsednik dr. Weckerle je v zbornici pri neki priliki sicer izjavil, da ni prijatelj državnih zavarovalnic, a naglašal je ob jednom, da se bo moralo uvesti splošno prisilno zavarovanje. V naši državi torej skorej neomejeno vladajo le zasebne, v prvi vrsti delniške zavarovalnice.

Značilno pri teh zavarovalnicah pa je, da je takoj od postanka delniških zavarovalnic nastal krut boj z uzajemnimi, javnimi in zasebnimi. V Nemčiji so vsled tega vse javne zavarovalnice vstopile v zvezo pod državnim nadzorstvom, imajo svojo posebno pozavarovalnico in izdajejo „Mittheilungen für die öffentlichen Feuerversicherungs-Anstalten“. Do l. 1812. delniške družbe v Nemčiji niso mogle blizu, ker se jim je tudi država ustavljala. In odkod ta pojav, da se zasebni kapital tako vriva na to polje? Visoka zbornica! Tu bi imel priliko obširno pojasnjevati uzroke. Ne bom vas mudil, častiti gospodje, kajti ogrel bi se in morda zašel predaleč, rečem le ob kratkem: Odkar je zavladalo rimsko pravo v evropskih državah, od tedaj razpada krščanski gospodarski sistem, raste število beračev, dočim se imetje množi v rokah posameznikov. Iz poganskih načel rimskega prava izcimila so se ona politična načela, katera danes označujemo z besedo »liberalizem«, ki je kot kapitalizem na gospodarskem polju prouzročil toliko zlá ter postal pravo prokletstvo za izsesane in izmolžene narode. Bogastvo se množi v rokah plutokratov, a na drugi strani propadajo srednji stanovi ter množé armado proletarijata. Ko je zavladalo individualistično načelo »laissez faire, laissez aller« in ko so si fizijokrati priborili splošno veljavo, tedaj se je vrgel nenasitni in pregrešni kapital tudi na to rodovitno polje. In zato piše dr. Oton baron

Boenigk: „Außerdem fiel dem freien Spiel der wirtschaftlichen Kräfte in den Zeiten phisokratischen Regiments der Zwang bei manchen Societäten zum Opfer“.

Dolgo časa so se kapitalizmu ustavljali državniki in narodi, toda koncem minolega stoletja prodl je val ovire ter se kot povodenj ulil po vsej Evropi, ker so merodajni krogi križem držali roke ali pa mu celo delali pot in gaz.

V Nemčiji se kapitalizem na zavarovalnem polju ne more tako prosto gibati, kakor v drugih evropskih državah. K temu so mnogo pripomogle posamezne vlade in pa samozavest prebivalstva. Jaz gotovo nisem oboževatelj kneza Bismarcka, toda gledé na zavarovanje je imel in ima boljše nazore, kakor marsikateri drugi državnik. Tako je rekel dné 2. aprila 1881 v nemškem državnem zboru:

„Ich habe das Gefühl, daß der Staat auch für seine Unterlassungen verantwortlich werden kann; ich bin nicht der Meinung, daß das »Laissez faire, laissez aller« — wer nicht stark genug ist zu stehen, wird niedergehauen und zu Boden getreten, daß das im Staate, namentlich in dem monarchischen, landesväterlich regierten Staate Anwendung finden könne; im Gegentheil! ich glaube, daß diejenigen, die auf diese Weise die Einwirkung des Staates zum Schutze des Schwächeren zurückweisen, ihrerseits sich dem Verdachte aussetzen, daß sie die Stärke, die ihnen, sei es kapitalistisch, sei es rhetorisch, sei es sonstwie bewohnt, zum Gewinne eines Anhanges, zur Unterdrückung der anderen, zur Anbahnung einer Parteiherrschaft ausbeuten wollen.“

In dné 15. marca 1884 je knez Bismarck rekel v državnem zboru: „Ich will hier das Princip aussprechen im Namen der verbündeten Regierungen, daß wir Unglücke und Unglücksfälle überhaupt nicht für eine geeignete Operationsbasis zur Gewinnung hoher Zinsen und Dividenden halten, daß wir es für unsere Pflicht halten, den Preis der Versicherung soviel als möglich herunterzudrücken, und ich glaube, daß es niemanden gibt, der den Preis so wohlfeil stellen kann, wie er durch die Gegenseitigkeit der Versicherung gemacht werden kann. Denn die ungeheuerlichen Dividenden, welche einige Feuerversicherungs-Gesellschaften mit 38—50 % jährlicher Dividende verdient haben, halte ich in der That mit den Grundsätzen der öffentlichen Moral für nicht vollständig vereinbar. Sobald der Staat überhaupt die Sache in die Hand nimmt — und ich glaube, es ist dies seine Pflicht — muß er eine wohlfeilere Form erstreben und muß seinerseits keinen Vortheil davon ziehen, sondern den Vortheil der Armen und Dürftigen in erster Linie im Auge haben.“

Javno mnenje torej govori za samoupravo proti elementarnim nevarnostem. To načelo zagovarjajo najboljši sedanji veščaki na socialnem polju. In ravno vsled tega so ljudski zastopniki v deželnih zborih avstrijskih zagovarjali to jedino pravo načelo ter predlagali, naj se v posameznih deželah ustanové javne, to je deželne zavarovalnice.

Z deželnimi zavarovalnicami so se pečali skorej že vsi deželni zbori avstrijski. Tako se je koroški deželni zbor pred nekaterimi leti izrekel za ustanovitev deželne prisilne zavarovalnice po načelu uzajemnosti, ker je kulturnega pomena za deželo, ter

naročil deželnemu odboru, da vloži prošnjo na vlado za enak zakon.

Na Gornjem Avstrijskem imajo, kakor sem že omenil, od leta 1811 deželno zavarovalnico z neobligatornim zavarovanjem proti požaru. Leta 1889. pa je deželni kulturni svet v obširnem poročilu nasvetoval deželnemu odboru, naj bi vlada predložila zakon o prisilnem zavarovanju, in dežela naj ustanovi tako zavarovalnico.

Na Solnograškem imajo deželno uzajemno zavarovalnico od leta 1866.; pozneje pa se je deželni zbor že načeloma izrekel za prisilno zavarovanje.

V moravskem deželnem zboru so sprožili to idejo že l. 1884 in o njej že večkrat obravnavali.

Predarelski deželni odbor je l. 1886 predložil deželnemu zboru načrt zakona po vzgledu švicarskih prisilnih deželnih zavarovalnic. Deželni zbor ga je sprejel, toda vlada ga ni predložila v najvišje potrjenje, ter je odgovorila, da po § 11. državnega osnovnega zakona z dné 21. decembra 1867, drž. zakona št. 141, deželni zbor ni kompetenten sklepati tak zakon.

V šleskem deželnem zboru je pred leti sprožil vprašanje poslanec Rohowansky ter omenil, da bi se že tedaj prihranilo pri premijah 148 000 gld., dasi je bilo zavarovanih le 60 odstotkov vseh posestnikov.

V češkem deželnem zboru je dotični predlog stavil l. 1889. dr. Vašaty, toda iz gotovih uzrokov ga deželni maršal ni predložil za drugo branje. Mestna občina praška pa je l. 1865. ob svojih stroških ustanovila zavarovalnico, ki jako uspešno deluje. Koncem leta 1894. je imela zavarovanih v mestu poslopij za 97,719.000 gld.

Gališki deželni zbor je l. 1887. sklenil zakon za prisilno zavarovanje.

Nižeavstrijski deželni zbor se je bavil s tem vprašanjem, če se ne motim, dné 30. decembra 1891.

Najtemeljiteje pa se je bavil s tem vprašanjem štajerski deželni zbor. Že leta 1884. je v deželnem zboru sprožil vprašanje dr. Wannisch. Deželni odbor je nato pričel priprave in v letnem poročilu za leta 1886—1887 obširneje poroča. Zbor je naročil odboru, naj v prihodnjem zasedanji stavi predloge. Deželni odbor je sklical enkêto 10 veščakov, mej temi sta bila dva zastopnika dveh zasebnih zavarovalnic.

Enkêta je določila najprvo glavna načela. Zavarovalnica bodi deželna, prisilna in z monopolom, imej davčno prostost, prednost premij pred javnimi davki, pobiranje premij pri davkarjih, gotove premije, katera deželni zbor po potrebi zniža ali zviša, kvalifikacijo zavarovanih objektov, rezervni zaklad, pozavarovanje, prisilnost gledé nepremičnin, izplačilo prave škode, sodelovanje občin itd. Za sestavo pravil je enkêta izvolila pododsek, deželni odbor pa je ob jednom pri okrajnih in občinskih odborih nabiral statistične podatke o požarih, škodah, vrednosti in številu zavarovanih poslopij itd. Značilno pri tem je, da sta zastopnika zasebnih zavarovalnic odpovedala sodelovanje, ker sta uvidela, da vprašanje dobiva konkretno obliko.

Leta 1889. pa je deželni odbor deželnemu zboru predložil obširno motivno poročilo z načrtom zakona. — Po daljši razpravi je deželni zbor načelno sklenil 14. novembra 1889. deželno prisilno zavarovalnico z monopolom ter naročil deželnemu odboru, da načrt zakona predloži c. kr. vladi s prošnjo, da sestavi načrt zakona in v okviru tega državnega zakona naj potem deželni odbor predloži zopet načrt deželnega zakona s potrebnimi premembami.

Ta predlog je bil sprejet s 33 proti 12 glasovom.

Tirolska dežela ima deželno zavarovalnico od leta 1825.; deželni zbor pa se je načelno izrekel za prisilno zavarovalnico, ko bo potrjen dotični državni zakon.

Sicer pa, visoka zbornica, ideja deželne zavarovalnice tudi pri nas ni nova. Že 6. oktobra 1869. je pokojni dr. Razlag nasvetoval in 13. oktobra istega leta utemeljeval ob kratkem potrebo deželne zavarovalnice. Dotični predlog je podpisalo 16 poslancev. Brez ugovora od kake strani je tedaj deželni zbor naročil deželnemu odboru, naj to važno vprašanje pretresa in proučuje ter svoječasno deželnemu zboru poroča, oziroma primerno nasvetuje. Tedanji deželni odbor je stvar položil ad acta!

V seji dné 24. januvarija 1887. je poročevalec deželnega zaklada dr. Mosche v imenu finančnega odseka predlagal resolucijo:

»Deželnemu odboru se nalaga, da preišče, ali bi kazalo ustanoviti deželno zavarovalnico proti škodi po ognju za deželo Kranjsko, da o tem poroča deželnemu zboru ter stavi nasvete, oziroma predlaga načrt.«

Obširneje in temeljiteje pa je to vprašanje kranjski deželni zbor pretresaval v VI. seji dné 16. decembra 1887. Sedanji dvorni svetnik gospod Šuklje je namreč v V. seji dné 12. decembra istega leta s svojimi tovariši izročil naslednji samostalni predlog:

»Deželni zbor naj sklène: Deželnemu odboru se naroča, da z vso temeljitostjo in paznostjo pretresa vprašanje deželne zavarovalnice z obligatornim zavarovanjem poslopij proti požaru, v to svrhu pripravi statistično gradivo, v dogovor stopi z deželno vlado ter v prihodnjem zasedanji deželnemu zboru izroči primerne predloge.«

Gospod Šuklje je ta predlog utemeljeval obširno, stvarno in z vidnim navdušenjem. Vprašanja pa deželni zbor ni dalje pretresaval, ker je bil predlog vsled nasveta gospoda barona Apfaltrerna naravnost izročen deželnemu odboru v pretres in poročanje. Deželni odbor je potem v svojem letnem poročilu poročal ob kratkem:

»Ker se mora pred vsem rešiti vprašanje, ali bi vlada dovolila tako obligatorno zavarovanje, obrnil se je deželni odbor do štajerskega deželnega odbora, ki se je tudi bavil z istim vprašanjem. Leta 1886. je namreč po naročilu deželnega zbora sklical enkêto, v kateri so bile zastopane vse večje zavarovalnice. Enkêta je mej drugim sklenila, da je pristop k deželni zavarovalnici obligatoren in da mora pristopiti

vsak lastnik take stvari, ki je sposobna in vredna, da se zavaruje. Vsled tega je štajerski deželni odbor vprašal z noto 6. oktobra 1886. c. kr. namestništvo v Gradcu, ali bi vlada potrdila zakon, ki bi določil prisilno zavarovanje pri deželnih zavarovalnicah. — Namestništvo pa do 12. maja 1888. ni odgovorilo na to vprašanje. Ker je od rešitve tega načelnega vprašanja zavisno nadaljno postopanje o tej zadevi, deželni odbor letos še ne more staviti konkretnih predlogov.

Stvar je zopet zaspala do letos.

Vidimo torej, da so se s tem vprašanjem bavili vsi deželni zbori, razum menda goriškega, tržaškega, isterskega, dalmatinskega in bukovinskega.

Vsled inicijative deželnih zborov je to vprašanje prišlo tudi pred državni zbor. Tako je stavil samostalni predlog za javno in prisilno zavarovanje bivši poslanec Turk (X. zasedanje, priloga 344), poslanec Hanek v XI. zasedanju (priloga 244) in grof Wurmbrand v XI. zasedanju (priloga 122 in 252). Wurmbrandov predlog je podpisalo 34 poslancev, večinoma nemške leve. Dné 8. februvarija 1892 ga je v zbornici obširno utemeljeval. Podpirala sta ga z navdušenjem dr. Kaiser in dr. Vašaty, dr. Rutowski je izjavil v imenu Poljakov, da so za prisilne, a ne za deželne zavarovalnice z monopolom. Dr. Menger je izjavil, da je levičarski klub za Wurmbrandov načrt.

In vlada je do danes temu vprašanju nasproti pasivna, dasi je naglašal prestolni govor, da bo vlada z ozirom na želje deželnih zborov in tehtne uzroke predložila načrt zakona.

Vladni zastopniki na razna vprašanja odgovarjajo, da vlada to vprašanje proučava, da pa ni še zrelo. Meni se zdi, da se vsa taka vprašanja pri nas le predolgo odlašajo, in če bo sedanji zavarovalnotehnični urad proučaval to vprašanje, bo še mnogo Donave poteklo v Črno morje, predno dobé državni poslanci dotični načrt zakona v roke.

In po katerih glavnih načelih bodi osnovana deželna zavarovalnica?

Uzajemnost, prisilnost zavarovanja in dosledno monopol, to so trije glavni stebri, na katerih naj bi stalo poslopje deželne zavarovalnice.

S tem, da rečem, deželna zavarovalnica, že merim na to, da se polagoma zavarovanje omeji in odtegne privatnemu in izroči javnemu pravu, to je, odvzame zasebnim zavarovalnicam ter izroči javni, deželni upravi. V smislu našega občnega državljanskega zakonika ima zavarovanje proti elementarnim nezgodam čisto privatnopravni značaj, vendar pa si je državna uprava v javnem interesu pridržala ingerenco, da je treba za taka zasebna podjetja vladne koncesije, katera je odvisna od gotovih pogojev.

Kolikor bolj se je zavarovanje razvijalo ter raztezalo na mnogovrstne razmere in slučaje socijalnega in gospodarskega življenja, tembolj je vlada urejevala in intenzivneje zvrševala svojo ingerenco, tako da ima že sedaj zavarovanje značaj javne uprave. In čim bolj pa z omiko raste zavest prebivalstva, tembolj se utrjuje prepričanje, da tako važna stroka narodnega gospodarstva ne sme biti odvisna od posa-

meznih zasebnikov, temveč mora biti agenda javne uprave. Vlade imajo sicer še formalno-juristične pomisleke, toda duhu časa se ne bodo mogle dolgo ustavljati. Poglejte železnice, pošte, telegraf, telefon itd. Izprva so zasebniki oskrbovali te naprave, in pred leti bi bili morda kamnjali človeka, ki bi bil govoril o podržavljenji železnic, a počasi prodira prepričanje, da podržavljenje v gotovih slučajih ne škodi javnim koristim.

Gospodje, nas ne sme motiti krik in hrup plačanih časnikov in drugih organov, češ, da v Avstriji gledé zavarovanja vlada že »konfuzni radikalizem«. Tako n. pr. piše mej drugim znani Ehrenzweig v „Assicuranz-Jahrbuch“ za l. 1893.: „Die Sandtage haben im Versicherungsweesen das sacrificio del intelletto gebracht und sich diesfalls Volktribunen von der Strafe verschrieben. Leider hat sich auch der Reichsrat agitatorischen Einflüssen zugänglich erwiesen. Die Assurance ist von den Liberalen als vogelfrei erklärt.“

Na drugem mestu pa piše: »Nove konkurence se nam ni bati, ker ni več poštenega (mastnega!) dobička.«

Visoka zbornica! Ako dá kdo svojo hišo v najem, recimo za pet let, in jo hoče čez pet let sam porabiti, če vidi, da bi mu nesla več koristi, mislim, da s tem najemniku ne dela nobene krivice.

Gospôda, sedanji zistem zavarovanja ima mnoge napake in pomanjkljivosti. In če hočemo kaj boljšega si omisliti, s tem še ne delamo krivice zasebnim zavarovalnicam. Graja velja v prvi vrsti zistemu. In v tem oziru morajo nam vendar biti merodajnejši priznani učenjaki Adolf Wagner, Brämer, Scheffle in drugi, kakor n. pr. Ehrenzweig in Višniowsky.

Govoril sem že v uvodu o uzajemnosti.

Ta uzajemnost ni končni namen zavarovanja, temveč le sredstvo, da dosežemo namen. Z deželno zavarovalnico hočemo tudi revnejšim posestnikom, ki niso še zavarovani, dati priliko, da so deželni koristni zavarovanja. Imovitejši krogi morajo do gotove mere pomagati revnejšemu prebivalstvu, to je moje in, mislim, tudi zdravo in pravo stališče. Kajti to je gotovo, da se zavarovalnice sedaj pulijo za dobre rizike, in da se za reveže dosti ne zmenijo.

Dobiček bi se torej ne stekal v deželno blagajnico ter porabljal za druge namene, temveč vsi pri deželnem zavodu zavarovani bi bili deležni dobička. Pri vsem tem pa bi imovitejši krogi ne imeli večjih bremen.

Da pa bi deželna zavarovalnica dosegala popolnem svoj namen, moralo bi biti zavarovanje prisilno, in dosledno bi morala imeti monopol, to je vsak hišni posestnik bi se moral zavarovati le pri deželnih zavarovalnicah. »Qui sentit commodum, etiam onus sentire debet.«

Predlog ne meri tako daleč, ker sem že naglašal, da gledé prisilnosti in monopola potrebujemo državnega zakona. Zato je naloga gospodov državnih poslancev, da na Dunaji malo podrezajo.

Poglejmo sedaj, ali bi deželna zavarovalnica kot konkurenčni zavod bolj ustrezala našim razmeram, ko sedaj poslujoče zasebne zavarovalnice.

O splošnem načelu zavarovanja sem že dovolj govoril, in mislim, tudi dokazal, da je načelo javne uprave jedino pravo.

Oglejmo si praktično stran.

Obžalujem, kakor sem že v uvodu naglašal, da nisem mogel nikjer dobiti natančnih podatkov o številu zavarovanih poslopij na Kranjskem, provzročenih škodah po požaru in odškodninah, dasi sem povsod stikal za njimi.

Prva žalostna prikazen pri nas je, da najmanj polovica poslopij ni zavarovanih, in katera so, so vsled visokih premij navadno za nižje cene. In kaj pomeni pri nas večji požar? Da navadno pogorelec postane revež brez domovja, ako se ga ne usmilijo dobri sosede. Navadno pa se dogaja, da se mora pogorelec pri zgradbi novega domovja zadolžiti tako, da se nikdar več ne izkoplje iz teh dolgov ter ves svoj živ dan dela za druge v žalosti in obupnosti. Visoka deželna vlada pri večjih požarih dovoli javno pobiranje za pogorelce. Visoka zbornica, ta prikazen, da morajo nesrečni pogorelci beračiti po deželi, je po mojem mnenju sramota za 19. stoletje. Kaj takega ni videti v Švici, in Saksonske in Bavarske. In pri nas, žal, mora to biti, sicer bi pogorelcu preostajala jedino še Amerika. Deželni zbor, oziroma odbor podpira, kolikor more, potrebnejše pogorelce. Tako je deželni odbor od 1. avgusta 1883. do konca 1894. l. razdelil podpor 26.000 gld., povprek na leto 2300 gld. Te podpore z ozirom na škode morda niso velike, a gledé na druge deželne potrebe vendar le znatne. In te podpore bi s časom odpadle, če se ustanovi deželna zavarovalnica.

Ker iz zadnjih let nisem mogel dobiti podatkov, navajam, da je od leta 1876. do 1885. na Kranjskem bilo 1225 požarov in poškodovanih poslopij 4460. Statistična centralna komisija na Dunaju je izkazala škode v teh desetih letih 3.600.215 gld., na leto torej povprek 360.000 gld. Statistika pa trdi, da so se od leta 1872. požari podvojili, dasi vsled gasilnih društev niso tako razsežni. Torej utegnejo na leto tudi sedaj še biti tako visoke škode vsled požarov. In koliko se je povrne?

Leta 1887. je gospod Šuklje izračunil, da so tedaj poslujoče zavarovalnice na Kranjskem nabrale premij okoli 235.000 gld., odškodnin pa izplačale 94.935 gld. Iz tega je sklepal, da gre na leto iz dežele najmanj 110.000 gld.

Jaz ne prisegam na resničnost teh števil. Poglejmo pa na zadnja leta. Kakor znano, mora po zakonu iz leta 1884. vsaka zavarovalnica izkazati svoje premije, in od tega zneska se odtegneta dva odstotka na korist gasilnim društvom. Zadnja leta posluje na Kranjskem 16 zavarovalnic, in te so vplačale v požarnobrambeni zaklad 1890. leta 5611 gld. 99 kr., 1891. l. 5768 gld. 87 kr., 1892. l. 6368 gld. 97 kr., 1893. l. 6217 gld. 37 kr., v štirih letih torej 23.697 gld. 20 kr., na leto povprek 5991 gld. 80 kr. Mimogredé omenim, da te doneske plačajo pri premijah zavarovanci in ne zavarovalnice.

Ako ta znesek pomnožimo 50krat, dobimo povprečni znesek vplačanih premij, katere zavarovanci

na Kranjskem vplačujejo raznim zavarovalnicam. In ta svota znaša 299.590 gld., reči smemo okroglih 300.000 gld. Ne vem natančno, koliko zavarovalnice izplačajo odškodnin, a trditi se upam, da gre do 100.000 gld. rakom žvižgat!

Nekdo je izračunil, da bi bile zavarovalnice do leta 1885. imele na leto čistega dobička le 11 289 gld. Prvič jaz tega ne morem verjeti, kajti ne vem, od kod bi delniške zavarovalnice jemale tolike dividende. Pa recimo, da je to res, potem jaz ne uvidim, čemu bi ta denar ne ostal v deželi, in ko bi ga porabili tudi za gledališče!

Pri uzajemnih zavarovalnicah sicer ni dividend, toda upravni troški so razmerno previsoki, kar ravno podražuje zavarovanje in marsikoga prisili, da računa na slepo srečo.

Oglejmo si upravne troške! Gospod Šuklje je leta 1887. trdil, da je neka, tudi na Kranjskem poslujoča zavarovalnica porabila za upravne troške 43 odstotkov brutto-premij. Nekdo, ki med nami vsemi najbolj pozna upravo zavarovalnic, mu je odgovarjal v neki knjižici, da je potrebovala le 28 odstotkov. Jaz se ž njima v tem oziru ne bom prepiral, a istina je, da je neka tudi na Kranjskem poslujoča, sedaj že bivša zavarovalnica, porabila za upravo, provizije itd. 31 odstotkov, in da sedaj porabijo zavarovalnice povprek 26 9 brutto-dohodkov.

Sedaj pa primerjajmo troške javnih deželnih zavarovalnic.

V Švici n. pr. potrebuje kanton Schaffhausen za vso upravo svoje zavarovalnice le 6% brutto-premij, kanton Basel 5%, Curih 6 8%, St. Galen celo le 2 5%; povprek potrebujejo švicarski kantoni le 5% do 6%.

V Gor. Avstriji je imela deželna zavarovalnica z neobligatornim zavarovanjem leta 1894. dohodkov 408.112 gld., provizije so znesle 17 200 gld., torej 4 2%, uprava je stala 9 2%, vsi troški 13 4% brutto-dohodkov. Preostanka po plačanih odškodninah in troških je bilo 122.692 gld., rezervni zaklad je znašal 924.077 gld., in vse imetje 1,130.075 gld.

Solnograška deželna zavarovalnica je imela leta 1894. dohodkov 119.873 gld.; upravni troški so znesli 8 9%, provizije 3 4%, vsi troški skupaj le 12 3%. Preostanka, to je čistega dobička, je imela zavarovalnica 5032 gld. 41 kr., rezervnega zaklada 352.415 gld.

Tirolska deželna zavarovalnica je imela vseh dohodkov 463.567 gld., provizije so znašale 35.213 gld., torej 7 7%, upravni troški 8 6%, skupaj torej 16 3%, čistega preostanka 24.417 gld. 75 kr.

Iz teh števil je pač razvidno, da deželne zavarovalnice delujejo najmanj 10% ceneje, ko zasebne.

V Pragi, kakor sem že omenil, so leta 1865. ustanovili mestno zavarovalnico, ki je takoj znižala premije od 20 na 5%; seveda so morale isto storiti tudi zasebne, če so hotele tekmovati ž njo. In vendar praška javna zavarovalnica dobro uspeva, ter si je nabrala imetja 391.000 gld., ki bi bili šli inace ribam gost.

Celo znani Ehrenzweig pravi, da morajo zasebne zavarovalnice znižati provizije in pavšale, če hočejo povzdigniti svojo »kupčijo«.

Le mimogredé omenim, da zasebne zavarovalnice razmerno veliko potrosijo denarja za reklamo. Tako je neka zavarovalnica, in to je uradno dognano, leta 1880. potrebovala za inserate v raznih časnikih 55.000 gld., neka druga leta 1883. pa 34.000 gld. Zato pa že spita spanje, ne vem, ali pravičnega, ali krivičnega. Teh troškov bi deželna zavarovalnica gotovo ne potrebovala. — Dalje omenim, da je zavarovalnica »Assicurazioni Generali« s sedežem v Trstu za l. 1894. izplačala svojim delničarjem dividende 38,1% od vplačane glavnice, »Prva Ogerska občna zavarovalnica« 23%, »Riunione Adriatica« 15,5%, »Donava« 10%, »Meridionale« v Trstu 8%, »Fonciere« v Budapešti 7% itd.

Primerjajmo sedaj premije raznih zavarovalnic. Navedem samo nekatere zasebne in sicer po nekem izkazu, kajti stvar meni osebno ni bila znana. Tako neka zavarovalnica avstrijska, recimo jej A, zaračunava premije od zavarovancev po 3·94 pro mille, B po 5·23, C po 8·84 in D po 9·84 pro mille, to je po 3, 5, 8, 9 gld. za 1000 gld. zavarovanih na poslopijih.

In sedaj pogledimo v Prusijo. Tu se plača 1 marka 64 vinarjev pro mille, torej niti 1 gld. za 1000 zavarovanih goldinarjev. Pri manjših nemških družbah (Societäten) 1 marka 14 vinarjev pro mille; v 19. kantonih v Svici po 1 frank 25 centezimov, na Bavarskem celo le po 95 vinarjev pro mille. Te številke seveda veljajo za gotove razrede. Tako je bavarska deželna zavarovalnica leta 1888. znižala premijo v prvem razredu od 19·5 vinarjev za 100 zavarovanih mark na 7·7, torej več ko za polovico; v tretjem razredu od 23 vinarjev na 15, v četrtem od 26 na 19 vinarjev.

Uzemimo zadnji najslabši razred, vidimo, da se plača le 1 marka 90 vinarjev pro mille, torej le 1 gld. 14 kr., če računamo marko 60 kr. av. velj. Omenim še, da je bavarska zavarovalnica od leta 1875. do 1892. že šestkrat premije znižala svojim zavarovancem za polovico v dotičnih šestih letih in samo od leta 1875. do 1886. odpustila zavarovancem pri premijah 17 milijonov mark. Gospodje, te številke jasno govoré, da so deželne zavarovalnice mnogo cenejše, ako so v dobri, previdni upravi.

Sedaj pa še nekaj! Nerad se dotikam neke rane zasebnih zavarovalnic, a naglašam takoj, da ravno vsled te toliko pritožb in nezaupanja do zavarovalnic. Mislim namreč akvizitêrje ali potujoče agente. Akvizitêr pride h kmetu, ki svojih poslopij še nima zavarovanih. Po daljšem ali krajšem prigovarjanji kmet spozna občno potrebo zavarovanja, toda denarja nima, kar je redna navada, in plačati bi mogel šele čez pol leta ali nekaj mesecev. Agent odgovarja: »Saj je vse jedno, plačali bote čez pol leta, sedaj ni ravno treba, a zavarovani bote vsejedno.« Dobro! Pobotata se, da bo plačeval od hiše, ki je z opeko krita, po 20 kr. od 100 gld.; od hleva, ki je zidan in s slamo krit, po 80 kr.; od kozolca in skednja, ki sta lesena in s slamo krita, po 1 gld. Hišo zavaruje za

500, torej 1 gld.; hlev za 300, znaša 2 gld. 40 kr.; skedenj za 300, je 3 gld.; kozolec za 200, je 2 gld. Skupaj torej od 1300 gld. znaša letna premija 8 gld. 40 kr.

Kmet podpiše ali podkriža oglasilo, agent odide, in oba sta zadovoljna. Čez nekaj časa dobi kmet knjižico, katero lepo spravi za stensko podobo v kotu — čitati navadno ne zna — in tablico, katero morda še narobe pribije nad vežna vrata. Čas poteka, a kmet še nima denarja. Dobi opomin, a misli si, gospodje bodo že še počakali.

Čez nekaj časa dobi pismo od »dohtarja«: »Ako v osmih dnevih ne plačate zaostale zavarovalnine v znesku 15 gld. 65 kr., troške tega pisma 60 kr., pisemska znamka 5 kr., skupaj 16 gld. 30 kr., primoran bom po naročilu zavarovalnice J. vložiti tožbo zoper Vas.« Kmet se prime za glavo: »Šestnajst goldinarjev, saj to ni mogoče, pogodila sva se za 8 gld. 40 kr. na leto. Jaz ne plačam in ne plačam, naj me le tožijo, to jim bom povedal.« Seveda, take tožbe se vlagajo pri sodišči, kjer je sedež glavnega zastopa dotične zavarovalnice. Kmet pride več ur daleč k sodišču, in tu mu pojasnijo račun:

Prvoletna premija 8 gld. 40 kr., polletna premija od 1. marca do 1. septembra 4 gld. 20 kr., upravna pristojbina 46 kr., pristopnina 1 gld. 25 kr., knjižica 20 kr., 2% gasilni donesek 26 kr., obresti od polletne premije 26 kr., poštnina 15 kr., kolek 7 kr., tablica 40 kr., skupaj torej 15 gld. 65 kr. Ako se mu račun ni zdel pravičen, moral bi bil knjižico nazaj poslati. Pokažejo mu oglasilo, je li on isto podpisal ali podkrižal? Tajiti ne more, torej plati i štiti — pak mirna Bosna! Plačati mora sedaj še tožbene troške.

No, enkrat plačam, si misli, a potem ne več, ker raje ostanem nezavarovan, kakor da bi me tako odirali. A drugo leto ga zopet opominjajo, in ker se ne zmeni za opomin, tudi tožijo. Zopet pride k obravnavi, misleč, da sedaj pa vender ne bo obsojen. Toda v zavarovalni knjižici stoji tiskan paragraf, da pred pretekom petih let ne more odstopiti. Zopet pota in troški! Rentači in se jezi, a tolaži se, češ, še trikrat plačam, potem sem prost. A tudi tačas se še marsikateri prevara. V paragrafu je tudi določba, da mora svoj odstop najmanj dva meseca pred pretekom zavarovalne dôbe naznaniti neposredno glavnemu ravnateljstvu. V pre mnogih slučajih zavarovanci tega ne vedo, in zopet je v zanjki za pet let. In kdo je vsemu temu kriv? Zavarovalni agent, ker ni stranke podučil, koliko let traja pogodba, koliko bo morala plačati prvo leto s pristojbinami in koliko poznejša leta. Gospodje, ta slučaj ni izmišljen, doživel sem ga sam, ko sem pred leti v mladeniški svoji narodni navdušenosti priporočal neko zavarovalnico, ne da bi tedaj sam dobro poznal te razmere.

Zgodi pa se tudi še lahko, da se zavarovanec po preteku petih let zavaruje pri drugi zavarovalnici, ne da bi bil prvi naznanil svoj odstop. Nakopal si je večjih troškov vsled nove pristojbine, a poleg tega ga še prejšnja zavarovalnica tirja za premije vsled stare pogodbe. Plačal je tedaj pri dveh, a naj ga

zadene nesreča požara, ne dobi pri nobeni odškodnine, utegne se mu celó pripetiti, da se mora zagovarjati pred sodiščem, ker po zakonu jeden in isti predmet ne sme biti zavarovan za polno vrednost pri dveh ali več zavarovalnicah. In tu tiči prvi uzrok, da je ljudstvo nezaupno do zavarovalnic, da ne govorim še o drugih vzrokih.

Vprašanja gledé cenilcev in kdo naj bi pobiral premije, ali davkarije ali županstva, tega v tem trenutku nočem razmotrivati, to je predmet poznejših obravnav. Mimogredé pa že danes omenim, da jaz imam pred očmi kot končni namen vedno le deželne zavarovalnice na podlagi uzajemnega in prisilnega zavarovanja z monopolom in z raznimi razredi gledé rizik. Odločno pa bi bil proti podržavljenju zavarovanja in celó po načrtu, kakor ga nekda vlada pripravljala. Vlada namreč hoče vpeljati, kakor Poljaki želé, le prisilno zavarovanje, to je, vsakdo naj se zavaruje, a zavarovanec naj si sam izbere zavarovalnico. Ta načrt bi le vodo napeljal na kolesa zasebnih zavarovalnic vsaj pri manj razsodnih ljudeh. Pomnožili bi se agentje, in končno bi zasebne zavarovalnice sklepale kartele. Deželne zavarovalnice bi kot konkurenčni zavodi morali pobirati najslabše rizike in uspeh bi bil jako dvomljiv.

V tem slučaju bi morala vlada prevzeti garancijo za vse zasebne zavarovalnice ali pa naravnost izreči: ta in ta zavarovalnica je solidna. To načelo bi torej ne ustrezalo potrebam in tudi ne vsem zasebnim društvom. Dalje pa so tudi razmere v avstrijskih kronovinah gledé poslopij tako različne, da bi morale jedne dežele v normalnih razmerah plačevati za druge. n. pr. za Galicijo. Znani Dumba sam je rekel v nižje-avstrijskem deželnem zboru, da se morajo dežele odločno protiviti podržavljenju zavarovanja.

Mnogi imajo pomisleke proti prisilnemu zavarovanju, češ, vsakdo sme s svojim imetjem razpolagati prostovoljno ter poslopja zavarovati ali ne. Tudi jaz nisem za državno upravo, kakor si jo slikajo socijalni demokratje, kajti taka bi bila mogoča, ko bi bili ljudje vsi kot angelji brez zavisti, hudobnosti, sebičnosti itd.

Toda Švicarji n. pr. so gotovo svobodoljubni državljani, in vendar imajo skorej v vseh kantonih prisilno zavarovanje! In kaj je končno država z urejeno upravo drugega, ko velika zavarovalnica? In zavarovanje proti elementarnim nezgodam bilo bi le mali faktor v veliki zavarovalnici. Vsak zakon je več ali manj moralna sila proti človeškim slabostim. Sicer pa je že sedanji način zavarovanja moralna sila z ozirom na mnoge požare in zahteve hranilnic, da se mora vsak dolžnik zavarovati in celó z določbo gotove zavarovalnice. Torej pomisleki proti prisilnemu zavarovanju so jalovi ter izvirajo iz pretiranih načel liberalizma.

Predlog naš meri tudi na zavarovanje proti toči in živine proti živinskim boleznim.

Jaz ne menim, da bi deželna zavarovalnica morala takoj pričeti zavarovanje proti toči. To vprašanje je težavneje rešiti, ker imamo premalo izkušenj. Morda bi kazalo vpeljati zavarovanje sploh proti

uimam, kakor so: mraz, povodenj, toča itd. Da je treba pomoči, o tem ni dvoma, saj vemo, da je dežela od 1884. do konca 1894. leta samo po toči poškodovanim razdelila podpor 24.040 gld., torej na leto povprek 2100 gld. Sedaj zavarujejo proti toči le delniške zavarovalnice, in te imajo med sabo kartel. V tem oziru bi se morda združile dve, tri sosedne kronovine.

O zavarovanji proti živinskim boleznim je gospod predgovornik Hribar govoril obširno in stvarno, meni ni treba ničesa dostavljati. Le v tem se ne strinjam z njim, da bi se to zavarovanje izročilo zasebni upravi. Na Predarelskem imajo že zavarovalnico za živino, in, kakor kažejo poročila, dobro uspeva. To je jedina živinska zavarovalnica v Avstriji. Bilo jih je že več, a so ponehale, toda ne vsled odškodnin, temveč vsled prevelikih provizij in slabega gospodarstva, n. pr. »Orion«, »Apis«. Šmartinska je propadla vsled drugih strok, ne pa vsled risque simple.

Hitim h koncu! Gospod poslanec Hribar je utemeljujoč svoj predlog gledé oprostivte od deželnih naklad po potresu poškodovanih poslopij navajal deželne podpore v zadnjih letih ter rekel mej drugim: »Podpore pogorelcem ne izpričujejo samozavesti prebivalstva.« Častiti gospodje, jaz gospodu Hribarju v tem oziru popolnoma pritrdim. Samozavesti, zaupanja v svoje moči najdete pri našem prebivalstvu malo. Temu pa ni toliko uzrok indolenca ali vneemarnost, tudi ne »okoščeneli konservatizem«, kakor se večkrat trdi, temveč v prvi vrsti grozna beda mej prebivalstvom po deželi in, recimo naravnost, tudi prevelika brezbriznost omikanejših krogov. Dasi smo morda v teoriji napredovali, dasi prodira sicer počasi, a sigurno v višje in nižje slojeve ideja socijalnih reform v krščanskem duhu vzajemnosti, vendar imenujejo hujskača vsacega, ki priporoča pri nas nove, četudi zdrave in drugod z večletnimi zkušnjami utemeljene in potrjene nauke o narodnem gospodarstvu. Mnogo jih je, ki svoje težko prislužene novce znesó v hranilnice, ali, kar je stokrat slabše in naravnost nekrščansko, posojujejo sosedom uprav za krvave obresti, namesto da bi umno porabljali denar za zboljšanje zemljišč, vinoreje, govedoreje itd., ali za primerne obresti pomagali bližnjiku iz denarnih stisk.

Čas je, da resno pričnemo delo, kajti — periculum est in mora! Revščina se širi in vse podpore so kaplje v morje. Država bi morala v prvi vrsti storiti svojo dolžnost, ker ima tudi razne pravice. Ona sicer ne more vsacemu zagotoviti »eksistenčnega minimuma«, toda pomagati more, da se revščina ne širi v toliki meri in da ne raste število fatalistov in drugih državi nevarnih ljudij. Država jako veliko tirja tudi od najmanjšega posestnika, a pomaga mu malo!

Uzemite kočarja, če pogori! Kako naj si pomaga, da si postavi novo domovje? Preje so ljudje imeli razne servitute in sosedje so pomagali v nesreči. Sedaj, ne sedaj ne morejo v toliki meri, ker so sami većinomoma reveži. Vsak najmanjši kočar pa ljubi svoj dom, koder se je rodil, kjer je živel, če tudi v

revščini Da pa si more zavarovati streho, potrebna je deželna zavarovalnica. To vprašanje, visoka zbornica, ni politično, ni strankarsko, vse stranke morejo glasovati za to, da se izroči upravnemu odseku.

Le če smo jedini v tem vprašanji, bo se visoka vlada ozirala na željo ter končno dovolila deželne zavarovalnice z obligatornim zavarovanjem in monopolom, kar bo gotovo v korist našemu prebivalstvu. (Živahno odobravanje na levi. — Lebhafter Beifall links.)

Deželni glavar:

Gospod poslanec dr. Žitnik predlaga v formalnem oziru, da se njegov samostalni predlog izroči upravnemu odseku.

Gospodje, ki pritrde temu predlogu, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Sedaj prestopimo k 6. točki dnevnega reda, to je:

6. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji Alojzija Domicelja, učenca na vinarski in sadjarski šoli v Klosterneuburgu, za podporo.

6. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition des Alois Domicelj, Schüler an der Wein- und Obstbauschule in Klosterneuburg, um Unterstützung.

Poročevalec cesarski svetnik Murnik:

Visoki zbor! Učenec na vinarski in sadjarski šoli v Klosterneuburgu Alojzij Domicelj obrnil se je do visokega deželnega zbora s prošnjo, da bi mu visoki zbor dovolil nekoliko podpore, da bo mogel nadaljevati svoje študije na omenjeni šoli, ali ker prositelj v svojej prošnji ne navaja takih stvari, da bi se moglo soditi, ali je v istini potreben podpore, in ker se tudi ne vé, kake predstudije ima, je bil finančni odsek mnenja, da se danes ne more končno rešiti ta prošnja. Izreklo pa se je mnenje, da je jako dobro za našo deželo, ako več učencev obiskuje šolo v Klosterneuburgu, in da je mogoče, da se bo ta učenec v toliko usposobil, da bi bilo morda enkrat mogoče ozirati se nanj pri kaki enaki šoli v deželi Kranjski. Ker tudi visoko c. kr. kmetijsko ministerstvo podpira take učence z ozirom na pospeševanje kmetijstva, mislilo se je v finančnem odseku, da bi bilo morda uspešno, ako bi se deželni odbor, če sprevidi, da je prosilec res potreben podpore, potegnil zanj pri kmetijskem ministerstvu, da bi mu ono dovolilo nekoliko podpore.

Z ozirom na to nasvetujem v imenu finančnega odseka:

Visoki deželni zbor skleni:

»Prošnja Alojzija Domicelja, učenca na oenologični in pomologični šoli v Klosterneuburgu, izroča se priporočilno deželnemu odboru.«

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospode, ki pritrjujejo temu predlogu, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Daljna točka je:

7. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji kmetijske podružnice v Velikih Lašičah gledé podpore za povzdigo kmetijstva.

7. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition der landwirtschaftlichen Filiale in Großlaschitz um Subvention behufs Förderung der Landwirtschaft.

Berichterstatter von Lenkh:

Hoher Landtag! Die landwirtschaftliche Filiale in Großlaschitz wendete sich an den Landesauschuss mit der Bitte um eine Unterstützung zum Zwecke der Förderung der Landwirtschaft. Nach den erhaltenen Informationen wäre es sehr wünschenswert, dass diese Filiale, welche noch jung ist, sich aber eines günstigen Rufes erfreut, die möglichste Förderung ihrer Bestrebungen fände. Zu dem vorliegenden Gesuche wird die Bitte um eine Subvention hauptsächlich mit dem Wunsche begründet, durch Anschaffung eines Ragenstieres den Thierschlag zu verbessern, ferner aber soll es der genannten Filiale ermöglicht werden Requisiten anzuschaffen, die ähnliche Anstalten vielfach schon besitzen. Ich bemerke, dass dieses junge Unternehmen bisher noch keine Unterstützung von Seite des Landes erhalten hat, nichtsdestoweniger aber erscheint es nothwendig über den Gegenstand noch Erhebungen zu pflegen, weshalb ich über Antrag des Verwaltungsausschusses, in dessen Namen zu berichten ich die Ehre habe, den Antrag stelle:

Der hohe Landtag wolle beschließen:

»Die Petition der landwirtschaftlichen Filiale in Großlaschitz, zur meritorischen Verhandlung im Landtage nicht geeignet, wird dem Landesauschusse abgetreten.«

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati. Gospodje, ki se strinjajo z odsekovim predlogom, izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Daljna točka je:

8. Ustno poročilo upravnega odseka glede dovolitve priklad za cestne namene (k prilogi 31.)

8. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses, betreffend die Genehmigung von Umlagen für Straßenzwecke (zur Beilage 31.)

Poročevalec Lenarčič:

Visoka zbornica! S predlogo, kakor je predležeča 31., prihaja deželni odbor vsako leto pred visoko zbornico. Navaja v njej, da brez pooblastila od strani visoke zbornice lahko pride v položaj, da ne bi mogel okrajnim cestnim odborom dovoliti onih priklad, katere potrebujejo za redno poslovanje. Zakon namreč določuje, da sme deželni odbor dovoljevati samo 11—20 % cestne priklade, kar je pa čez 20 %, spada pred visoko zbornico, ki ima pravico določevati, ali je dotični cestni odbor opravičen pobirati nad 20 % cestno priklado ali ne. Ker pa ni nikakega jamstva, da bi bil deželni zbor vselej sklican v takem času, da bi moral pravočasno rešiti dotične vloge cestnih odborov, zato predlaga deželni odbor, naj se mu za prihodnje leto dá pravica, kakor se je to doslej vsako leto zgodilo, da sme cestnim odborom dovoljevati pobiranje tudi višjih kakor 20 % cestnih priklad.

Upravni odsek, v čegar imenu imam čast poročati, strinja se s predlogom deželnega odbora in vsled tega nasvetujem:

Visoki deželni zbor izvoli skleniti:

»Deželni odbor se pooblašča, da onim okrajnim cestnim odborom, ki potrebščine odpadajoče na okrajni cestni zaklad leta 1897. ne bi mogli pokriti z 20 % priklado na neposrednje davke, pri dokazani potrebi in na podstavi pravilno sestavljenega in podprtega proračuna dovoli znotraj zakonitih mej za leto 1897. priklade nad 20 % k neposrednjim davkom z izvanredno doklado vred ter ukrene potrebno zaradi predpisa in pobiranja teh priklad.«

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospode, ki pritrdé temu predlogu, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Daljna točka je:

9. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji več posestnikov v Kandiji pri Novemestu za razširjenje deželne ceste v Kandiji.

9. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition mehrerer Zusassen in Kandia bei Rudolfswert um Erbreiterung der Landesstraße in Kandia.

Berichterstatter Graf Harbo:

Hoher Landtag! Ich habe die Ehre im Namen des Verwaltungsausschusses über eine Petition der Gemeindefürsassen von Kandia zu referiren. Diese Petition führt an, daß ein Theil der Landesstraße, welche durch Kandia führt, unmittelbar vor der Brücke über die Gurk, welche Rudolfswert und Kandia verbindet, äußerst eng sei. Diese enge Stelle befindet sich bei dem Punkte, wo die Landesstraße in die Reichsstraße einmündet in der Richtung gegen das Spital der barmherzigen Brüder, und ist circa 200 m lang. Auf dem anderen Ende dieser Strecke befindet sich eine steinerne Brücke über den Schwesternbach und diese ist so eng, daß sie nur ein Fuhrwerk passieren kann. Dieser Theil der Landesstraße ist schon an den gewöhnlichen Tagen zu schmal, an den Tagen der Wochenmärkte aber, wo der Verkehr ein bedeutend größerer ist, spannen die Fuhrleute ihre Wagen aus und lassen sie auf der Straße stehen, wodurch der Verkehr vollends beengt wird. In diese Landesstraße mündet eine Bezirksstraße ein, welche von St Michael herunter führt, weiters ist aber von bedeutendem Nachtheile noch der Umstand, daß das Wasser, welches von den Dächern der nahe der Straße liegenden Häuser auf die Straße fließt, keinen Abfluß hat. Die Bewohner von Kandia stellen daher die Bitte, es möge zur Ableitung dieses Wassers ein überdeckter Kanal hergestellt werden.

Nun möchte ich mir erlauben, darauf aufmerksam zu machen, daß es sich hier nicht um eine Gemeinde- oder Bezirksstraße, sondern um eine Landesstraße handelt, und es daher Aufgabe des Landes ist, diesen Uebelständen abzuwehren. Nachdem jedoch keine Pläne und Kostenvoranschläge vorliegen, erscheint es jedenfalls nothwendig, daß die Sache noch genau untersucht werde, weshalb ich im Namen des Verwaltungsausschusses folgenden Antrag stelle:

Der hohe Landtag wolle beschließen:

„Der Landesauschuß wird beauftragt, ehestmöglichst einen Landesingenieur nach Kandia zur Untersuchung der von den dortigen Zusassen vorgebrachten Uebelstände an der Landesstraße zu entsenden und in der nächsten Session die zur Behebung derselben geeigneten Anträge zu stellen.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim glasovati. Gospodje, ki se strinjajo s tem predlogom, izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Daljna točka je:

10. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji župansteve Režiše, Kanderše, Kolovrat in lastnika Medijskih toplic za ustanovitev c. kr. žendarmerijske postaje na Mediji.

10. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Gemeindeämter Arjische, Kanderische, Kolowrat und des Inhabers des Bades in Gallenegg um Errichtung eines k. k. Gendarmeriepostens in Gallenegg.

11. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji županstva Trojane za ustanovitev c. kr. žendarmerijske postaje v Trojanah.

11. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition des Gemeindeamtes in Trojana um Errichtung eines k. k. Gendarmeriepostens in Trojana.

Poročevalec Kersnik:

Visoka zbornica! Točki 10. in 11. dnevnega reda sta v tesni zvezi med saboj in zato prosim dovoljenja, da smem ob enem poročati o obeh teh točkah.

Deželni glavar:

Ker sta točki 10 in 11, med seboj v zvezi, prosim gospod poročevalca, da sme v obeh zadevah hkrati poročati.

(Pritrjuje se. — Wird zugestimmt.)

Ker nihče ne ugovarja, prosim gospoda poročevalca, da poroča o obeh točkah skupno.

Poročevalec Kersnik:

Obe prošnji nameravata jedno in isto, namreč ustanovljenje nove žendarmerijske postaje na meji Brdskega oziroma Litijskega okraja, samo da se v jedni prošnji zahteva naprava žendarmerijske postaje v Mediji, v drugi pa v Trojani. Želja gledé ustanovitve orožniške postaje v Trojani je že stara, posebno oživelja je pa v poslednjem času, ko so se na Kranjsko-Štajerski meji zvršili tisti grozni umori, ki so prebivalstvo daleč na okoli spravili v tak strah, da so se ljudje pri belem dnevu zaklepali po hišah, sluteč v vsakem človeku, tujcu ali domačinu, morileca. Kraj sam je potreben, da se nadzoruje, ker ravno od Vranskega oziroma od Motnika notri do Zagorja in proti jugu do Lukovice v celem tem trikotu, dasiravno je vsak kraj pet do šest ur oddaljen od drugega, ni nobene orožniške postaje. To se je tudi v upravnem odseku povdarjalo, čeravno se je upravni odsek pred vsem moral ozirati na to, da meritorne rešitve te zadeve ne gre predlagati visoki zbornici, ker stvar ne spada v njeno kompetenco. Kompetentna

je le vlada, ampak iz ozirov, katere sem omenil, mislil je finančni odsek, da ne gre, kar na kratko odstopiti prošnjo deželni vladi, temveč, da naj bi se jej odstopila s toplim priporočilom, ob enem pa je tudi sklenil sprožiti misel, da bi po njegovem mnenji z ozirom na krajevne in prometne razmere morda bolj kazala ustanovitev orožniške postaje v Trojani, kakor pa v Mediji.

Predlog upravnega odseka se glasi:

Visoki deželni odbor skleni:

»Obe prošnji izročata se deželnemu odboru, da ju odstopi slavni c. kr. deželni vladi s priporočilom, da uvažuje javno varnost in krajevne razmere, kakor hitro bo le mogoče ustanoviti orožniško postajo na Trojanah.«

Deželni glavar:

Gospod deželni predsednik ima besedo.

K. k. Landespräsident Freiherr von Hein:

Ich möchte mir vor allem die Bemerkung erlauben, daß ich gegen die beantragte Resolution an und für sich nichts einzuwenden habe. Die Landesregierung ist sich dessen bewußt, daß die Vermehrung der Gendarmerieposten im Lande ein Gebot der Nothwendigkeit ist, und war in Erkenntnis dieser Nothwendigkeit bereits wiederholt bestrebt, höherorts eine Vermehrung des Mannschaftsstandes zu erreichen. Diese Schritte waren insoferne von Erfolg begleitet, als für das Jahr 1896 eine Vermehrung des Gendarmeriestandes um 9 Postenführer und 10 Gendarmen vom hohen Ministerium bereits bewilligt worden ist. Ich habe mir jedoch das Wort erbeten, um zu constatiren und gleichzeitig darauf hinzuweisen, daß, obwohl die Regierung bereit ist, die vorliegende Petition in wohlwollendster Weise in Erwägung zu ziehen, in dem heurigen Jahre von einer weitgehenden Vermehrung der Posten doch abgesehen werden muß, weil die Erhöhung des Standes der Gendarmerie nicht in jenem Maße erfolgt ist, als dies von der Landesregierung angestrebt wurde. Die Landesregierung hat nämlich seinerzeit um eine Vermehrung des Standes um 30 Mann hohenorts gebeten, diese ist jedoch, wie bereits erwähnt, nur um 19 Mann bewilligt worden. Der Herr Berichterstatter würde vielleicht glauben, daß in Folge dieser Vermehrung ein Posten in Trojana creirt werden könnte, aber so wohlwollend sich die Landesregierung dieser Anregung gegenüber verhalten wird, so ist in dem gegenwärtigen Zeitpunkte die Erfüllung dieses Wunsches doch nicht möglich, nachdem in erster Linie diejenigen Posten verstärkt werden müssen, welchen ein größerer Ueberwachungsrayon zugewiesen ist, als jenem in Möttnif. Der Gendarmerieposten in Möttnif hat einen Ueberwachungsrayon von 6968 ha und eine Einwohnerzahl von 3952 Seelen; im Vergleiche mit anderen Posten, z. B. mit dem aus nur zwei Mann bestehenden Posten in Munkendorf mit einem Ueberwachungsrayon von 7500 ha und 5253 Seelen, erscheint daher der Rayon des Postens Möttnif verhältnismäßig klein. Weiters hat der Posten in St. Ruprecht einen Ueberwachungsrayon von 7410 ha mit 4345

Seelen. Wir haben aber auch sogar Einzelposten mit un-
gemein ausgedehnten Ueberwachungsrayons, z. B. in Altlag,
wo auf einen einzigen Gendarmen eine Fläche von 8100 ha
entfällt, weiters Nesselthal mit einem Ueberwachungsrayon
von 8903 ha, und ebenso bestehen noch zwei andere Posten
mit größerer Ausdehnung des Ueberwachungsrayons. Diese
Umstände nöthigen die Landesregierung in erster Linie die
Mannschaft der bereits bestehenden Posten von 2 auf 3
zu vermehren und dementsprechend auch eine Vermehrung
der Mannschaft bei Einzelposten eintreten zu lassen und
erst dann, wenn dies geschehen ist, kann auch solchen
Wünschen der Bevölkerung, wie sie in dem vorliegenden
Falle ausgesprochen wurden, Rechnung getragen werden.
Hiebei geht die Regierung von der Anschauung aus, daß
die Errichtung von Einzelposten soviel als möglich zu ver-
meiden ist, weil Einzelposten mit Rücksicht auf den Cha-
rakter der Bevölkerung selten ihrer Aufgabe zu genügen
im Stande sind, und auch Elementarereignisse es oft nicht
als zweckmäßig erscheinen lassen, Einzelpatrouillen auszu-
schicken, insbesondere dort, wo z. B. Vorkastürme und Schnee-
verwehungen die Communicationen unmöglich machen oder
so schwierig gestalten, daß der patrouillirende Gendarm
den Unbilden der Witterung nahezu erliegen muß. Es
handelt sich also zunächst darum, diejenigen Posten, welche
bisher als incomplet anzusehen sind, entsprechend zu ergänzen
und auf den completen Stand zu bringen, und bitte ich
den Herrn Berichterstatter zur Kenntniss zu nehmen, daß
es Sorge der Regierung sein wird, den Posten in Möttnik
auf keinen Fall zu schwächen, sondern denselben ebenso wie
die umliegenden Posten an der Grenze, z. B. in Sagor
und Moravitsch auf dem systemisirten completen Stande
zu behalten. Diese in Aussicht genommene Maßregel dürfte
vorläufig umso eher genügen, als die Sicherheitsverhält-
nisse in dem an Steiermark grenzenden Gebiete im großen
und ganzen keine ungünstigen sind. Daß heuer ein einzelner
Fall sich ereignet hat, der allerdings geeignet war, auf
das Sicherheitsgefühl der Bevölkerung einen ungünstigen
Einfluß zu üben, ist allerdings richtig, aber in demselben
Momente sind auch die betreffenden Posten verstärkt worden;
es wurden die umfassendsten Vorkehrungen getroffen, und
insbesondere wurde gemeinschaftlich mit den steierischen
Posten eine intensive Verfolgung eingeleitet. Das Resultat
dieser Maßnahmen, an welchen die krainischen Posten einen
hervorragenden Antheil genommen haben, die rasche Habhaft-
werdung des Mörders, war gewiß ein erfreuliches und es
kann daraus nur geschlossen werden, daß die Gendarmerie
dort ihrer Aufgabe vollkommen gewachsen ist. Hiebei kann
ich nicht umhin, den gewiß merkwürdigen Zufall hervor-
zuheben, daß gerade von dem Posten in Franz in Steier-
mark der Mörder selbst als Bote abgeschickt wurde, um
Verstärkungen der Gendarmerie herbeizurufen, ein Beweis,
wie man anfangs gegen den eigentlichen Uebelthäter nicht
den geringsten Verdacht hegte, und erst der krainischen
Gendarmerie ist es gelungen, Verdachtsmomente zu con-
statiren, auf Grund deren man des Uebelthäters habhaft
wurde. Ich wiederhole also: die Regierung wird die Peti-
tion wegen Creirung eines Postens in Trojana gewiß in
wohlwollende Erwägung ziehen, ich bitte aber daraus,
wenn diesem Wunsche nicht schon heuer willfahrt wird,
nicht schließen zu wollen, daß die Regierung der Errichtung
des fraglichen Postens abgeneigt wäre. Ein Moment muß

ich jedoch noch hervorheben, nämlich den Umstand, daß in
der nächsten Zukunft vor allem eine Vermehrung der Posten
an der krainerisch-kroatischen Grenze wegen einer entspre-
chenden Ueberwachung des Viehverkehres ins Auge gefaßt
werden muß, denn gerade von Kroatien aus ist Krain der
Invasion von Thierkrankheiten besonders ausgesetzt, über-
dies aber hat der lebhafteste Schmuggel, welcher in letzter
Zeit hier inscenirt wurde, die Behörden gezwungen, andere
Posten zu entblößen, um die Grenzposten zu verstärken.
Es ist indeß gelungen, den Schmugglern das Handwerk
zu legen und ich hoffe, daß die Grenze nunmehr so ab-
gesperrt worden ist, daß der Schmuggel auch in Zukunft
nicht wieder auflebt.

Das sind die Gründe, welche der sogleichen befrie-
digenden Lösung der heute angeregten Frage entgegenstehen,
ich bitte aber gleichzeitig zur Kenntniss zu nehmen, daß
die Regierung gerne bereit sein wird, sobald die Verhält-
nisse es gestatten, Abhilfe zu schaffen.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Košak se je oglašil k besedi.

Poslanec Košak:

Visoki zbor! Kot zastopnik okraja, v katerem
ležé občine Režiše, Kolovrat, Kanderše, mislim, da
je moja dolžnost, da ugovarjam gospodu poročevalcu
upravnega odseka.

Pripoznam potrebo c. kr. žandarmerijske postaje
v Trojanah, toda obče je znano, da bi bila postaja
v Št. Jurji pri Izlakah bolj umestna in potrebna.

Prvič je ta kraj središče celega obširnega okrožja
med Vačami, Trojanjo in Zagorjem, kjer ni žandar-
merije. Drugič je v tesni zvezi z občinami Režiše,
Kanderše in Kolovrat. Ti kraji ležé po samotah, mej
gorovjem po ozkih dolinah, in žandarmerija malo
zahaja v te oddaljene kraje iz Zagorja, ker ima doma
obilo posla radi rudokopa. In ravno tu v Mediji se
lahko dobi primerno stanovanje in po ceni.

Zato prosim visoko vlado, naj bi se blagohotno
ozirala na to prošnjo ter poskrbela tudi za žandar-
merijsko postajo v Izlakah.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Pfeifer se je oglašil k besedi.

Poslanec Pfeifer:

Visoki zbor! Gotovo bi bilo za miroljubne ljudi,
katerim tudi jaz pripadam, prijetneje, čuti vest, da
se zmanjša število žandarjev na Kranjskem, kakor pa
da se množi. Toda ker je to stvar, ki se težko dá
spremeniti, zato opozarjam slavno vlado na to, da je
občina Št. Jernej dvakrat prosila, da bi se tam na-
stanila žandarmerijska postaja.

Deželna vlada je to prošnjo odbila z motivacijo,
da ima občina v prvi vrsti skrbeti za varnost oseb
in imetja po svojih lastnih organih. Dotična občina

si je gotovo popolnoma svesta te svoje dolžnosti, ali ob jednom tudi uvidi, da gledé tamošnjih odnošajev njene skromne moči ne zadostujejo.

Zato opozarjam visoko vlado po izrečenem naročilu dotične občine, da sedaj, ko se ima število žandarjev pomnožiti, vlada še jedenkrat uzame omenjeno zadevo v pretres in jo povoljno reši. Če mej tem občina svojo prošnjo ponovi, oziroma če tamošnje okolščine še to zahtevajo.

Deželni glavar:

Gospod deželni predsednik ima besedo.

K. k. Landespräsident Freiherr von Hein:

Auf die Ausführungen des Herrn Abgeordneten Pfeifer kann ich nur kurz bemerken, dass dem Ansuchen der Gemeinde St. Bartholme deshalb keine Folge gegeben werden kann, weil diese Gemeinde die Aufstellung eines Gendarmeriepostens aus rein localpolizeilichen Rücksichten anstrebt. Diese Gemeinde will sich nämlich der Bürde der Localpolizei ent schlagen und verlangt, dass die Localpolizei durch die Gendarmerie besorgt werde.

Nun, das verstößt gegen das Organisations-Statut der Gendarmerie, welche nicht für solche Zwecke bestimmt ist, und deshalb verlangt die Landesregierung von der Gemeinde St. Bartholme, sie möge selbst für die Aufstellung des für die Besorgung der Localpolizei nöthigen Personals sorgen. Sollte sich aber die Nothwendigkeit herausstellen abgesehen von dem localpolizeilichen Wirkungskreise die Gendarmerie entsprechend zu vermehren, oder neue Posten aufzustellen, so wird die Regierung sehr gerne bereit sein solchen Wünschen der Bevölkerung Rechnung zu tragen, auf die Ausnützung dieser staatlichen Institution für Gemeindegewerke kann sie jedoch nicht eingehen und muß daher verlangen, dass die Gemeinde selbst auf eigene Kosten die nöthigen Sicherheitsorgane bestelle. Erst wenn die Gemeinde St. Bartholme diese ihre Pflicht erfüllt hat und höhere Rücksichten es wirklich erheischen, könnte dem betreffenden Ansuchen willfahrt werden, dem Ansinnen aber, den ganzen localpolizeilichen Wirkungskreis auf die Gendarmerie abzuwälzen, muß entschieden entgegengetreten werden, denn sonst könnten alle Gemeinden das gleiche Verlangen stellen, denn, was für die eine Gemeinde recht und billig ist, muß für alle gelten.

Das war der Grund, warum das Ansuchen um Errichtung eines Postens in St. Bartholme abgelehnt werden mußte.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima besedo gospod poročevalec.

Poročevalec Kersnik:

Iz razjasnil prečastitega gospoda deželnega predsednika je razvidno, da se bo vlada v tej zadevi

kolikor mogoče ozirala na želje prebivalstva. Želja, kje naj se ustanovi orožniška postaja, ali v Trojani ali v Litiji, je pa tako platonična, kakor naša resolucija. Jedino vlada ima o tej stvari govoriti, naši kompetenci se pa vsako sklepanje popolnoma odteguje in zato ne more biti nobenega pomisleka, da ne bi se mogla sprejeti resolucija v tej formi, kakor jo predlaga upravni odsek. Usojam si le še, visokorodnemu gospodu deželnemu predsedniku izreči zahvalo na njegovem blagohotnem zagotovitlu.

Deželni glavar:

Prosim sedaj glasovati. Gospodje, ki se strinjajo s predlogom upravnega odseka, izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet, in s tem je končan dnevni red današnje seje.

Naznanjam, da se mi je izročil sledeči samostalni predlog gospoda poslanca pl. Lenkha in tovarišev:

(bere: — liest:)

Selbständiger Antrag

des Abgeordneten Felix von Lenkh und Genossen.

Der hohe Landtag wolle beschließen:

„Die k. k. Regierung wird aufgefordert, einen Gesetzentwurf über Zusammenlegung der Grundstücke in der nächsten Session des hohen Landtages einzubringen.“

Laibach, am 24. Jänner 1896.

Lenkh, Barbo, Langer, Gabriel Jelovšek, Dr. J. Tavčar, Perdant, V. Globočnik, Povše, Klun, A. Kalan, Schwegel, Erwin Auersperg, Lichtenberg, Leo Auersperg, Jos. Lenarčič, Murnik, Dr. D. Majaron, Tom. Rajdiz, Azman, Pakiz, Pfeifer, Lavrenčič, J. Modic, J. Rošak, Dr. Schaffer, Janko Kersnik, Dr. Papež, Zitnik, Jv. Pribar.“

Utemeljevanje tega samostalnega predloga bom postavil na dnevni red ene prihodnjih sej.

Naznanjam še, da je gospod poslanec Luckmann opravičil svojo odsotnost od današnje seje.

Prihodnja seja bo v torek, dné 28. januvarija t. l., ob 10. uri dopoldne.

Na dnevni red pridejo sledeče točke:

(Dnevni red glej prihodnja seja. — Tagesordnung siehe nächste Sitzung.)

Upravni odsek zboruje danes popoldne ob 4. uri v deželni hiši; finančni odsek ima sejo v ponedeljek ob 10. uri dopoldne tudi v deželni hiši; in stavbni odsek v soboto dopoldne ob 9. uri in v nedeljo dopoldne ob 10. uri v deželni hiši.

Sklepam sejo.

Konec seje ob 12. uri 45 minut popoldne. — Schluss der Sitzung um 12 Uhr 45 Minuten Nachmittags.